

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dopady uprchlických vln na přijímací regiony ve střední Asii

Autor práce: Simona KOPLÍKOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka ZOGATA KUSZ, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na téma Dopady uprchlických vln na přijímací regiony ve střední Asii vypracovala samostatně za použití pouze těch pramenů, které cituji a uvádím v seznamu literatury.

V Olomouci 2. dubna 2014

.....

podpis

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Agnieszce Zogata Kusz, Ph.D. za věnovaný čas a rady při psaní této práce. Poděkování také patří mým rodičům za podporu během celého studia.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přirodovědecká fakulta
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Simona KOPLÍKOVÁ
Osobní číslo: R110395
Studijní program: B1301 Geografie
Studijní obor: Mezinárodní rozvojová studia
Název tématu: Dopady uprchlických vln na přijímací regiony ve střední Asii.
Zadávající katedra: Katedra rozvojových studií

Zásady pro vypracování:

1. V úvodní fázi si student přečte min. 150 stran literatury než začne s dalším zpracováním tématu na základě výzkumu a další literatury. 2. Na základě konzultací s vedoucí si student stanoví konečné znění cíle práce. 3. Za zcela nepřijatelný se považuje cíl začínající slovy popsat, seznámit, nastínit apod. 4. Nad výzkumem student pracuje po alespoň předběžném zpracování teoretické části. 5. Teoretická část vychází ze solidně zpracované literatury předmětu. 6. Jednotlivé kapitoly student odevzdává vedoucí ke konzultaci v podobě, kterou považuje za konečnou. 7. Konečná verze celé práce musí být vedoucí odevzdána ke konzultaci min. 14 dnů před termínem odevzdání práce na studijní oddělení.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

ČEPELKA, Čestmír, Dalibor JÍLEK a Pavel ŠTURMA. Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 262 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 178. ISBN 80-210-1493-8.
GLEDITSCH, Nils Petter. Conflict and the environment. Boston: Kluwer Academic Publishers, c1997, vii, 598 p. ISBN 07-923-4768-4. PUERTO GOMEZ, Margarita a Asger CHRISTENSEN. The Impacts of Refugees on Neighboring Countries: A Development Challenge. 2010, s. 26. Dostupné z: <http://inec.usip.org/resource/impacts-refugees-neighboring-countries-development-challenge>
JACOBSEN, Karen. Can refugees benefit the state? Refugee resources and African statebuilding. [online]. 2002, s. 20. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3876026?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21>
LISCHER, Sarah Kenyon. Dangerous sanctuaries: refugee camps, civil war, and the dilemmas of humanitarian aid. Ithaca: Cornell University Press, c2005, xii, 204 p. ISBN 08-014-4285-0.
Refugees and Host Countries in International Law. In: [online]. 2002. Dostupné z: <http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/07>

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz
Katedra křesťanské sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: 10. května 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 16. dubna 2014

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. května 2013

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá nucenou migrací a dopady přílivu velkého počtu uprchlíků na regiony hostitelských zemí. Práce zjišťuje, do jaké míry přítomnost uprchlíků ovlivňuje přijímací zemi. Imigranti s sebou přinášejí několik změn, tato práce se zaměřuje na změny v oblastech životního prostředí, hospodářství a společnosti. Práce hlouběji zkoumá situaci afghánských uprchlíků a také se krátce věnuje i příčinám jejich odchodu ze země. Hlavní část práce se zabývá dopady, jakým může potenciálně země čelit a následně jsou blíže probrány příklady vlivu afghánských uprchlíků na sousední země Pákistán a Írán.

Klíčová slova

migrace, dopady uprchlíků, přijímací země, environmentální změny, hospodářské změny, změny ve společnosti

Abstract

This bachelor thesis addresses the issue of forced migration and the impacts of refugee inflows on host regions. The thesis explores how refugees affect host countries. Immigrants bring a lot of changes. This thesis focuses on environmental, economic and social changes that happen in refugee affected areas. It focuses closer on afghan refugees and it also briefly describes the causes of their leave. The main part of the thesis analyzes the impacts that countries face while hosting number of refugees and it gives examples on refugee presence in neighbouring countries - Pakistan and Iran.

Keywords

migration, impacts of refugees, host countries, environmental changes, economic changes, social changes

Obsah

Úvod	1
1. Kdo je uprchlík	3
2. Afghánistán.....	5
2.1 Historický vývoj Afghánistánu.....	6
2.1.1 Období před rokem 1978	6
2.1.2 Sovětská okupace 1978-1992	6
2.1.3 Nadvláda Tálibánu 1992-2001	7
2.1.4 Období po roce 2001	7
2.2 Obyvatelstvo	7
2.2.1 Náboženství	8
2.2.2 Etnické složení.....	8
3. Migrace z Afghánistánu a repatriační programy	11
4. Dopady na přijímací oblasti.....	13
4.1 Afghánští uprchlíci v Pákistánu.....	15
4.2 Afghánští uprchlíci v Íránu	17
4.3 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí přijímací země.....	20
4.3.1 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí v Pákistánu	23
4.3.2 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí v Íránu	24
4.3.3 Nedostatky v určování vlivů uprchlíků na životní prostředí	24
4.4 Dopady přílivu uprchlíků na ekonomiku přijímací země	26
4.4.1 Vlivy imigrace na ekonomiku Pákistánu.....	27
4.4.2 Dopady přílivu uprchlíků na ekonomiku Íránu	30
4.5 Dopady přílivu uprchlíků na společnost přijímací země	32
4.5.1 Dopady přílivu uprchlíků na společnost Pákistánu	34
4.5.2 Dopady přílivu uprchlíků na společnost Íránu	37
Závěr	39
Seznam zkratk.....	41
Seznam příloh	41
Seznam literatury	42
Přílohy.....	46

Úvod

Téma uprchlictví je velice rozsáhlé a takřka nekončící. Jedná se o celosvětový humanitární, politický, ekonomický a mimo jiné i bezpečnostní problém. Největší uprchlické krize se odehrávají v rozvojových regionech a právě tyto chudé země nesou břemeno poskytování azylu nejvíce. Rozvojové země jsou zasaženy problémy uprchlických krizí zvláště z důvodu geografické blízkosti ke konfliktním oblastem. Tyto země musí hostit tisíce někdy i miliony uprchlíků, zatímco bohatší země omezují přístup na svá území. Uprchlictví má dalekosáhlé následky především na uprchlíky samotné, na země původu a na země poskytující azyl. Utečenci často trpí sociálním vyloučením, psychologickými traumaty a jsou ekonomicky zranitelní. S odchodem obyvatel se těžko vyrovnává i země původu, přichází tak o pracovní sílu, elity, rodiny ztrácí své členy, vesnice se vyprazdňují. Zemědělská a hospodářská produkce klesá. (Diallo, 2006) Hostitelské země se musí vypořádat s náhlým přílivem uprchlické populace a podle svého uvážení jim poskytnout pomoc. Rozvojové země, jejichž křehké ekonomiky nejsou připravené zabezpečit vlastní obyvatelstvo, hostí velké skupiny uprchlíků. Nicméně tyto by ale neměly být prvoplánově považovány za břemeno pro přijímací zemi. Uprchlíci bezesporu přináší s sebou do země azylu hrozbu ve formě možného zhoršení bezpečnosti, ekonomiky a životního prostředí. Naopak představují pro hostitelskou zemi i přítok zdrojů v podobě mezinárodní humanitární pomoci, lidského kapitálu a rovněž impuls pro místní trh. Cílem této práce je zjistit, jaký vliv mají přílivy uprchlíků na přijímací regiony z hlediska působení na životní prostředí, ekonomiku a společnost. V této práci se autorka zaměří na to, jak afghánští uprchlíci svou přítomností ovlivňují ekonomiku, životní prostředí a společnost přijímacího státu. Tato práce se zaměřuje na regiony, kde se afghánští uprchlíci nejčastěji usazují, jedná se právě o sousední země - Islámskou republiku Írán (dále jen Írán) a Pákistán. Tyto dvě země dohromady hostí v současnosti největší počet uprchlíků na světě (UNHCR, 2013).

Afghánistán je z hlediska kultury, historie i přírodních krás velmi atraktivní zemí. Bohužel již po tři desetiletí představuje problém afghánských uprchlíků jednu z nejtěžších humanitárních krizí na zeměkouli. Válka, hlad, rozvraty a útlak přinutily miliony lidí opustit své domovy, utéci z Afghánistánu a usadit se v sousedním Pákistánu či Íránu.

Na vrcholu emigrantské vlny žilo v utečeneckých táborech přibližně osm milionů Afghánců. Počet uprchlíků se začal snižovat v roce 1992, kdy padla vláda, ale další vlna

uprchlíků přišla se vznikem Tálibánu v roce 1996. Velké množství Afghánců se navrátilo do své domoviny s invazí amerických vojsk a omezením moci Tálibánu. Ještě dnes však zůstávají v Pákistánu téměř dva miliony afghánských uprchlíků. (Abou Chabaké, 2013) Hrozba pokračujícího omezování lidských práv a ohrožení života odrazuje Afghánce v návratu zpět do své rodné země.

Pod pojmem přijímací regiony rozumíme takové země, které na svém území povolují dlouhodobý pobyt žadatelům o azyl buď ze solidarity, nebo kvůli neschopnosti reagovat na náhlý příchod skupiny uprchlíků. Postoje přijímacích zemí k uprchlíkům se různí. Na jedné straně stojí státy, které se postaví problému čelem a lidem v nouzi pomůžou, ovšem zřídka poskytnou uprchlíkům občanství své země. Opačným případem jsou země, které na příchod uprchlíků reagují negativně. Jedná se především o rozvojové země, které nemají dostatek kapacit k podpoře velkého počtu imigrantů nebo ty země, které v uprchlících vidí ohrožení národní bezpečnosti. Nicméně žádný stát nemá povinnost uprchlíky přijímat, záleží jen na vlastním rozhodnutí. (Sanjugta,2002)

V první kapitole je uvedena definice uprchlíka a jeho práva, kterých v zemi azylu nabývá. V druhé kapitole je popsána situace v Afghánistánu – země neblaze proslulá největším počtem uprchlíků na světě, v této kapitole jsou nastíněny základní příčiny masivních odchodů ze země. Kapitola třetí se zabývá migrací z Afghánistánu, ukazuje trendy v přesunech osob a seznámí nás s programy dobrovolného návratu. Podstatný je dodatek, že ve zmíněných regionech nežijí jen migranti váleční ale i ekonomičtí, oddělit tyto dvě skupiny není jednoduché. Stěžejní je kapitola čtvrtá, kde autorka popisuje dopady přílivu uprchlíků na přijímací regiony a v podkapitolách jsou probrány vlivy na ekonomiku, životní prostředí a společnost hostitelských zemí.

Příprava práce spočívala v analýze literatury, prostudování dostupných zdrojů a následné syntézy. Určitým omezením pro zpracování tématu je nedostatek literatury zabývající se vlivy uprchlíků na republiku Írán, proto práce hlouběji zkoumá problematiku uprchlictví v lépe probádané zemi Pákistán.

1. Kdo je uprchlík

Na začátek je nutné si definovat, kdo je to uprchlík. Důležitým dokumentem je *Všeobecná deklarace lidských práv a svobod* přijata roku 1948 všemi členskými zeměmi OSN. V deklaraci jsou ukotveny mimo jiné hodnoty lidskosti sdílené bez ohledu na státní příslušnost, rasu nebo náboženské vyznání, týká se tedy všech bez rozdílu. Deklarace se ale nezmiňuje konkrétněji k ochraně uprchlíků. Bylo zapotřebí ji vymezit v kontextu mezinárodního práva zejména po druhé světové válce s cílem vyřešit situaci uprchlíků v Evropě. Proto byl sepsán klíčový dokument pro uprchlické právo, a tím se stala roku 1954 *Úmluva o právním postavení uprchlíků* (známá také jako *Ženevská konvence*). Společně s *Protokolem* z roku 1961 tvoří základ současné mezinárodní ochrany uprchlíků. V Úmluvě je uprchlík definován jako osoba, která „*se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám, odmítá ochranu své vlasti...*“ (UNHCR, 2014)

Úmluva je první mezinárodní dohodou, která se zabývá základními problémy života uprchlíků. Garantuje uprchlíkům zajištění základních lidských práv, která by se neměla lišit od svobod, jichž užívají cizí státní příslušníci žijící legálně v dané zemi, a měla by být rovna svobodám občanů oné země. Jsou v ní obsažena práva uprchlíků na vyznání a volný pohyb, právo na práci, vzdělání a přístup k cestovním dokladům. Zároveň zmiňuje závazky běžence vůči hostitelské zemi. Dle Úmluvy nesmí být uprchlík navrácen (tzv. *refoulement*) do země, kde se může obávat pronásledování. V dnešní době lidé přicházejí o domovy nejen v důsledku konfliktů a pronásledování, ale také v důsledku extrémní chudoby či dopadu změn životního prostředí. Uprchlíkem se může tedy stát i člověk, který opustí svou zemi z důvodu silné degradace životního prostředí, hovoří se o tzv. environmentálních uprchlících.

K Úmluvě a Protokolu dosud přistoupilo 148 států světa. V roce 1976 Írán podepsal Úmluvu i Protokol a tím se zavázal, že nesmí odmítnout osobu se statutem uprchlíka. Pákistán Úmluvu prozatím neratifikoval. (UNHCR, 2014)

Na základech Úmluvy je postavena práce Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (dále jen UNHCR). Úřad vznikl po druhé světové válce pod záštitou OSN s účelem pomoci evropským uprchlíkům. Původně měla být jeho činnost omezena na tři

roky a po vyřešení poválečné situace měl zaniknout. Otázka uprchlictví ovšem nevytizela, naopak uprchlické krize narůstají a vysídlování je celosvětovým problémem, úřad tak funguje už déle než šedesát let. Organizace je pověřena vést a koordinovat mezinárodní činnosti na ochranu uprchlíků a řešení souvisejících problémů po celém světě. Smyslem úřadu je především zabezpečení základních práv uprchlíků, usiluje o to, aby každý mohl uplatnit právo požádat o mezinárodní ochranu a najít bezpečné útočiště v jiném státě s možností dobrovolného návratu do země svého původu, integrace nebo přesídlení do třetí bezpečné země. Zajišťuje také pomoc osobám bez státní příslušnosti. V současnosti se působnost UNHCR stále rozšiřuje. UNHCR implementuje programy na ochranu přírody zasaženou běženci, šíří osvětu, dělá výzkumy po celém světě a další činnosti. (UNHCR, 2014) Tato práce z velké části čerpá právě ze statistik a zdrojů UNHCR.

Důležité je též zmínit osoby, které byly konfliktem vyhnány ze svých domovů, ale zůstávají ve své zemi původu, jedná se o vnitřně přesídlené osoby (IDPs). I přesto, že prchají ze stejných důvodů jako uprchlíci (ozbrojený konflikt, násilí, porušování lidských práv), zůstávají vnitřně přesídlené osoby pod právní ochranou své země, i v případě, kdy jsou orgány takové země příčinou útěku. Momentálně se odhaduje počet afghánských IDPs na více jak půl milionu. (UNHCR, 2014)

2. Afghánistán

Tato kapitola podává bližší informace o zemi původu afghánských uprchlíků. Afghánistán, oficiálně Islámský stát Afghánistán, se nachází přibližně ve středu Asie, a proto se státu někdy říká srdce Asie, a to i přes to, že patří k nejhudším a nejméně rozvinutým zemím této části světa. Chudý je mimo jiné i proto, že čtyři pětiny jeho povrchu pokrývají vysoké neschůdné hory, další částí afghánského povrchu jsou pouště, nacházející se především na jihu země u hranic s Pákistánem a Íránem. (Marek, 2006) Afghánistán je vnitrozemní stát a sousedí s Pákistánem, Íránem, Čínou, Turkmenistánem, Uzbekistánem a Tádžikistánem. Stát se dělí na 34 provincií, viz obr. 1.

Ekonomika státu se teprve zotavuje po desítkách let konfliktů. Po pádu tálibánského režimu v roce 2001 se sice situace výrazně zlepšila díky mezinárodní pomoci a sektory zemědělství a služeb vykazují růst a rozvoj, na druhou stranu je země stále extrémně chudá a vysoce závislá na zahraniční pomoci. (The World Factbook, 2013) Afghánistán se řadí mezi rozvojové země, čelící několika hrozbám zmíněným dále, a proto není divu, že z něj prchají desítky až stovky lidí každý den.

Obr. 1 Administrativní členění Afghánistánu (CIA maps, 2013).

2.1 Historický vývoj Afghánistánu

V této části je uvedena historie země, protože je důležitá pro pochopení hlavních příčin odchodu obyvatel. Afghánistán je země po desítky let zkoušena válkami, občanskými nepokoji a chudobou. V současné době je země v centru pozornosti kvůli teroristickým útokům, teroristickým organizacím a přítomnosti amerických vojsk. Novodobé dějiny Afghánistánu jsou v práci rozdělena do čtyř období: období před rokem 1978, 1978-1992, 1992-2001 a po roce 2001.

2.1.1 Období před rokem 1978

Území dnešního Afghánistánu mělo od starověku význam především jako tranzitní oblast, přes kterou se přepravovalo zboží mezi Indií, Čínou, Íránem, zeměmi Blízkého východu, státy Střední Asie a Ruskem. V průběhu 19. století usilovala Velká Británie o koloniální správu nad indickým subkontinentem a projevovala zájem i o vliv v Afghánistánu, a to vzhledem k jeho strategické poloze. Po celé století se mezi Afghánistánem a Británií střídala období války a spolupráce.

V období Záhirovy vlády (1933-1973) byla země zmodernizována a uskutečnily se politické reformy, jejichž cílem byla centralizace vlády a posílení vztahů se Sovětským svazem. Po politickém převratu v Afghánistánu byla v roce 1973 vyhlášena republika. Šáh Záhir byl nahrazen prezidentem Muhammadem Dáudem. O pět let později, v roce 1978, proběhl další převrat a k moci se dostali komunisté. (Marek, 2006)

2.1.2 Sovětská okupace 1978-1992

V prosinci 1979 byl s pomocí sovětských vojsk zavražděn tehdejší prezident a krutovládce Amín. Do čela nové komunistické vlády byl povolán Babrak Karmal. (Marek, 2006) Afgánci začali opouštět svou zem brzy po sovětské okupaci, ale ještě předtím hledali útočiště uvnitř své země, s rozšiřováním bojů se uchýlovali za hranice. Mezi prvními byli členové královské rodiny a jejich blízcí, kteří uprchli do Pákistánu a někteří pokračovali dál do západní Evropy a severní Ameriky. Do Pákistánu se valilo více utečenců s tím, jak režim v Kábulu začal upevňovat svou moc a věznit tisícovky opozičních stoupenců. Sovětská okupace v roce 1979 a pokračující válka vyhnaly další vlny uprchlíků hledat úkryt za hranicemi vlastní země, šlo zejména o Pákistán, Írán, Blízký východ a země západní Evropy. (Hafizullah,1988)

2.1.3 Nadvláda Tálibánu 1992-2001

Devadesátá léta se můžou označit za období velkého chaosu v zemi. O kontrolu nad Kábulem a ostatními regiony bojovalo několik větších a množství menších skupin. V roce 1996 Talibán ovládal až 90 % území. V rámci celosvětové kampaně proti terorismu Velká Británie a Spojené státy zahájily v roce 2001 operaci Trvalá svoboda. Vláda Tálibánu padla, ale Afghánci stále zemi opouštěli ze strachu pokračování konfliktu, viz příloha č. 1. (Marek, 2006)

2.1.4 Období po roce 2001

Po pádu režimu Tálibánu v listopadu 2001 se Afghánistánu dostalo mimořádné příležitosti ukončit několik desítek let trvající boje a obnovit život státu a společnosti. Začátkem roku 2002 se desítky tisíc běženců vrátili z Íránu a Pákistánu, v obavách o budoucí vývoj v zemi ale další miliony daly přednost sečkání v sousedních zemích. Mezinárodní společenství bylo obnově země nakloněno, a proto shromáždilo významný objem zdrojů a sil pro poválečnou obnovu Afghánistánu. Afghánistán je doposud největším světovým příjemcem rozvojové pomoci. Jen od ledna 2002 do září 2004 sem směřovala pomoc ve výši 3,5 miliard USD. Poválečná obnova Afghánistánu a ukončení násilí není splněno a konflikt v zemi stále pokračuje. Afghánistán se podle některých pozorovatelů postupně stává černou dírou, v níž mizí miliardy bez významnějšího pozitivního dopadu na život obyvatel a stabilitu státních institucí. (Waisová, 2008) Od roku 2005 Talibán znovu nabývá moci, celková situace v Afghánistánu je neklidná, konfliktní. V současnosti se chystají prezidentské volby a v průběhu tohoto roku by mělo dojít k odchodu vojsk NATO ze země. Jaký vliv na vývoj země to bude mít, není jednoduché předvídat. (Kuschminder, 2009)

2.2 Obyvatelstvo

V zemi proběhlo sčítání lidu naposledy v roce 1979, podle odhadů se počet obyvatel pohybuje kolem 31 milionů. Nejpoužívanější řečí je pashto a darí, dva oficiální jazyky Afghánistánu. (Britannica, 2013)

Průměrný věk je velmi nízký – 17,9 roků a 42,6 % populace je ve věku mezi 0-14 let. 51 % populace je ve věku 15-64 a pouze 2,5 % je starších 65 let (The World Factbook, 2013). Z toho jasně vyplývá, že v Afghánistánu převládá mladá generace,

očekávaná délka života je nízká – 50,11 let. Afghánistán se drží na smutné první příčce v nejvyšší kojenecké úmrtnosti (119,41 úmrtí na 1000 narozených). (The World Factbook, 2013) Při pohledu na tyto indikátory jasně vidíme typickou rozvojovou zemi.

Afghánistán se řadí mezi 48 nejméně rozvinutých zemí (LDCs). Podle definice OSN do skupiny LDCs patří takové státy, které mají nejhorší ukazatele, co se týče životní úrovně obyvatel a ekonomické síly. Aktuálně se nachází na 175. místě (ze 187 zemí) dle indexu lidského rozvoje (HDI) a 36 % obyvatel žije pod hranicí chudoby (United Nation Development Programme, 2013). Kritéria pro zařazení státu mezi LDCs jsou taková: nízký národní důchod (HND/GNI na hlavu/per capita méně než 900 USD), nízká míra rozvoje lidského potenciálu (kombinace zdravotních, nutričních a vzdělanostních ukazatelů) a ekonomická zranitelnost. Kromě těchto kritérií navíc nesmí u států spadajících do této kategorie být počet obyvatel vyšší než 75 milionů (Zprávy, 2005). Afghánistán tyto podmínky bez výhrad splňuje. Příjem na hlavu (GNI) dosáhl dle údajů Světové banky v roce 2012 pouze 680 USD (The World Bank Group, 2014).

2.2.1 Náboženství

Většina Afghánců se hlásí k islámu (99 %), z toho sunnitě tvoří 80% většinu a zbylých 19 % jsou šíité. Zbylé procento pak vyznává křesťanství, buddhismus, hinduismus, sikhismus či zoroastrismus. (Marek, 2003)

2.2.2 Etnické složení

Afghánistán má velmi různorodé národnostní složení, viz obr. 2. Neexistuje jednotný afghánský národ a s ním spojený afghánský jazyk. Žije tam mnoho rozmanitých národností, z nichž některé se neomezují jen na Afghánistán. Řada národností nemá vlastní vyhraněné území, ale jsou roztroušena v několika oblastech společně s příslušníky dalších etnik i v sousedních zemích. (Marek, 2003)

Obr. 2 Rozložení etnik v Afghánistánu a blízkém okolí (Green, 2007).

Nejpočetnější etnickou skupinou jsou **Paštunové** (také Pachtuni, Patani), kteří tvoří podle odhadů asi 42 % obyvatelstva, což je asi 10-12 milionů obyvatel. Většina paštunské populace žije na jihu a východě země. Dalších 15 milionů Paštunů žije v sousedním Pákistánu a společně se zasazují o vytvoření vlastního státu Paštunistán. Vyznáním se řadí k sunnitskému islámu. Většina afghánských Paštunů, která ztratila domovy během občanské války, se vydala za hranice do Pákistánu a obydlela zejména provincii Chajbar Paštúnchwá, kde mají vzdálené příbuzné. (Hafizullah, 1988)

Tádžikové mají etnicky i jazykově blízko k Íráncům a také Paštunům. Tradičně obývají severní oblasti (při hranicích s bývalými sovětskými republikami) a severozápad země.

Hazárové, národnost mongolského původu, obývají hlavně střední Afghánistán, tzv. Hazáradžát. Celá oblast je převážně hornatá, s nepříliš dobrými podmínkami pro zemědělství. Z toho důvodu Hazárové často odcházeli do velkých měst, kde byli kvůli nízké kvalifikaci nejčastěji zaměstnáni jako služebníci či otroci. Kvůli své etnické i náboženské odlišnosti jsou často utiskováni. Velké procento Hazárů odešlo po sovětské okupaci do města Kvéta v Balúčistánu, kde mají vzdálené příbuzenstvo. Ostatní

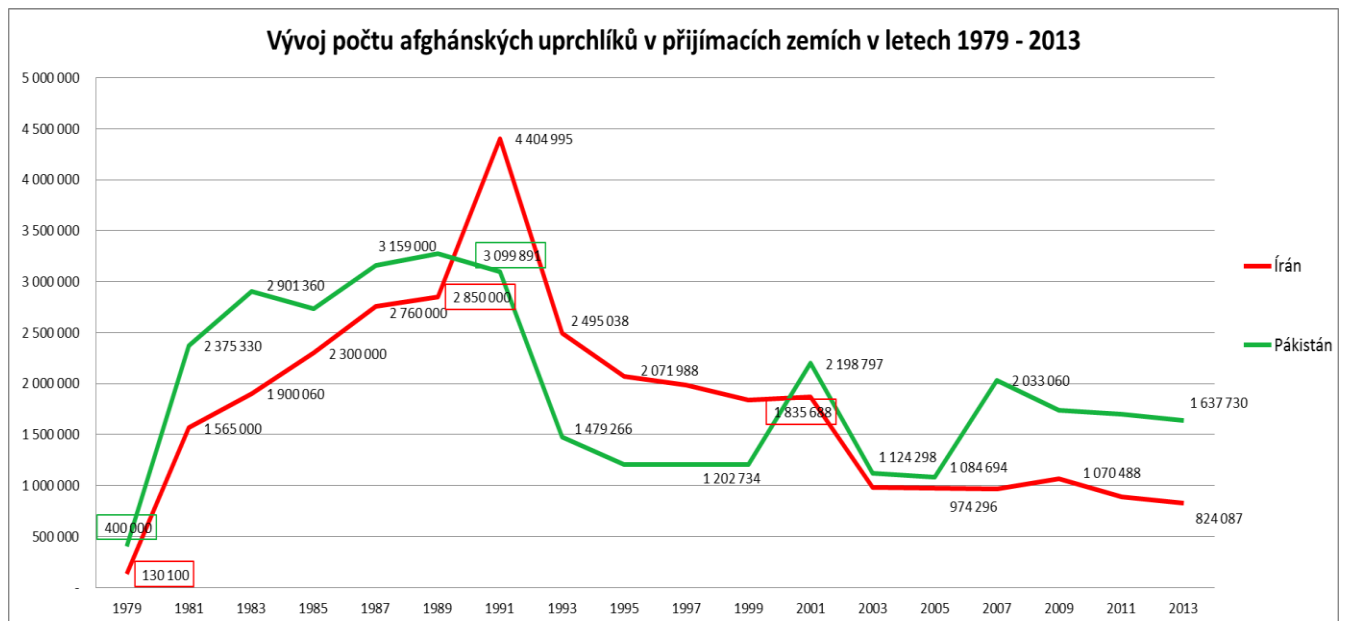
Hazárové, kteří nemají příbuzné v Pákistánu, hledají nový domov v sousedním Íránu, protože se stejně jako Íránci hlásí k šíitské větvi islámu.

Uzbekové, Turkmeni a ostatní etnika žijí v Afghánistánu v oblastech hraničících s jejich „mateřskými“ středoasijskými zeměmi. Podíl tohoto obyvatelstva se výrazně zvýšil po ovládnutí středoasijského prostoru komunisty ve 20. a 30. letech 20. století. (Marek, 2003)

3. Migrace z Afghánistánu a repatriační programy

Afghánistán je jedna z nejhudších zemí na světě, nepříliš šťastné vyhlídky do budoucnosti Afghánci řeší odchodem ze země s vidinou lepšího života. Pro afghánskou společnost je dočasná ale i trvalá migrace součástí života, tradicí. Pohyby obyvatel můžeme sledovat po generace, důležité jsou i ty vnitřní (dobrovolné i nucené), protože mají významný vliv na demografii státu. (Statt, 2013)

Nejvyšší odchod obyvatel zaznamenal Afghánistán po sovětské okupaci roku 1979, kdy téměř šest milionů Afghánců opustilo své domovy. Z toho tři miliony odešly na východ do Pákistánu a okolo dvou milionů Afghánců se odstěhovalo na západ do Íránu, viz obr. 3. Někteří odešli do zbylých sousedních států, bohatší rodiny se odstěhovaly do Evropy nebo Ameriky. Afghánci se stávají uprchlíky z různých důvodů, ať jsou to války, porušování lidských práv ze strany Tálibánu, bombové útoky či teroristické kampaně, jedná se pokaždé o hrozivé zážitky a zátěžové situace, které se nevyhýbají ani dětem. (Lischer, 2005)

Obr. 3 Graf vývoje počtu uprchlíků (UNHCR Statistical Yearbooks).

V polovině 90. let se postoj k afghánským uprchlíkům změnil k horšímu jak v Pákistánu, tak i v Íránu. Důvodem bylo zhoršení ekonomik obou zemí, kdy uprchlíci těžko hledali možnosti jak se uživit. Vlády nabízejí uprchlíkům řešení ve formě podpory při repatriaci. Repatriace uprchlíků může být realizována jedině v případě, kdy se situace

v domovině lepší a návrat je bezpečná alternativa. První dobrovolné návraty začaly již v roce 1988, hned po odchodu sovětských vojsk z Afghánistánu. Na grafu (obr. 3) je možné sledovat po roce 1989 prudký úbytek počtu uprchlíků, konkrétně z Pákistánu se mezi lety 1989 a 2000 do své země díky programu dobrovolných návratů UNHCR mohlo vrátit až dva a půl milionu běženců. (Johnson, 2004) Od roku 2002 zvolilo návrat asi 5,7 milionu afghánských uprchlíků, což znamená asi čtvrtinu celkové populace Afghánistánu. Nicméně díky nepředvídatelné bezpečnostní situaci a nedostatku základních jistot není jasné, zda se budou schopni znovu začlenit a v rodné zemi zůstanou. (South-West Asia, 2013)

V těchto regionech je třeba odlišit válečné uprchlíky od migrantů ekonomických. Stěhování se za prací a vyšším výdělkem je pro občany těchto zemí typické. Ekonomická migrace z Afghánistánu se odehrává především z venkova do měst, do sousedních států - Íránu a Pákistánu. Někteří pracovní migranti míří na sever do bývalých sovětských republik a do zemí perského zálivu, v menším počtu se stěhují do Evropy a severní Ameriky. Hlavními důvody odchodu z venkovských oblastí je nedostatek pracovních příležitostí a vidina lepšího života ve městě. Tento typ migrace je jednosměrný, trvalý, stěhuje se celá rodina. Pracovní migrace do Íránu je nejčastější mezi muži, kteří cestují za prací přes hranice a zpět několikrát do roka. Získané finance jsou pro rodiny životně důležité, podle průzkumu až 96 % dotázaných uvedlo, že takto vydělané peníze, tvoří více jak polovinu jejich příjmu a pro 37 % je to jediný zdroj příjmu. Migrace do Pákistánu zahrnuje tradičně tu vynucenou konfliktem v domovině ale také migraci pracovní. Na rozdíl od Íránu je odchod do Pákistánu jen dočasný z důvodu vylepšení finanční situace rodiny. Země na sever od Afghánistánu nejsou příliš atraktivní konečnou destinací. Uzbekistán, Tádžikistán ani Turkmenistán nebyly tradičně Afghánci chápány jako země azylu, ačkoli se infrastruktura zlepšila a spojení mezi státy je jednodušší. Afghánci cesty využívají především pro obchodování, případně jako přestupní stanice do Ruska či Evropy. (Statt, 2013)

4. Dopady na přijímací oblasti

Nejvyšší počet uprchlíků se koncentruje v nejchudších koutech světa. Přítomnost velkého množství utečenců může představovat hrozbu pro místní ekonomiku, společnost, životní prostředí či politickou situaci. V některých regionech obydlených uprchlíky se objevují problémy ve všech zmíněných oblastech, některé jsou toho ušetřeny a z přítomnosti uprchlíků těží výhody. Již tak zranitelné země se přílivu uprchlíků brání z důvodu očekávání negativních následků a ohrožení vlastního obyvatelstva. I po vyřešení uprchlické krize a repatriaci mohou být nežádoucí dopady na přijímací zemi stále citelné, zejména jde o degradaci životního prostředí, jehož stav se okamžitě s odchodem uprchlíků nezlepší. Vlády si stěžují, že utečenci konkurují místnímu obyvatelstvu na pracovním trhu, protože jsou ochotni přijmout i nízkce ohodnocenou práci. Pro přijímací stát je starost o běžence role navíc a nemá jistotu, zda se utečencům někdy podaří návrat zpět.

Vlny uprchlíků představují hrozbu pro suverenitu státu, přeshraniční přechody se musí kontrolovat a zajistit bezpečnost na obou stranách. Vážným problémem jsou útoky a přenesení konfliktu za hranice. Pro přijímací zemi je důležité mít utečence pod kontrolou, ve většině případů tomu tak ale není, neexistují ani přesná čísla, kolik uprchlíků se kde vyskytuje a k dispozici jsou jen odhady o jejich počtech. Vzhledem k tomu, že tábory jsou otevřené, mají vlády potíže udržet utečence na jednom místě nebo v oblasti pro ně určené. (Jacobsen, 2002)

Na druhou stranu, v mimořádných situacích jako jsou uprchlické krize, tyto lokality obdrží velké množství financí a mezinárodní humanitární pomoci, z kterých čerpá celá společnost, ačkoliv nemůže vynahradiť všechna negativa. (UNHCR, 1997) Nesmíme opomenout zmínit další pozitivní změny, které uprchlíci přináší, není jich málo. Uprchlické tábory jsou jakýmsi skladištěm humanitárního materiálu, potravin, dopravních prostředků a jiných omezených zdrojů. Místní mohou v tábore najít zaměstnání. Významnou podporou pro hospodářství je tok remitencí. (Jacobsen, 2002) Uprchlíci obohacují společnost o nové dovednosti a znalosti. Sdílené zkušenosti jsou různé, nejcennější jsou lidé se vzděláním, jako jsou zdravotníci či učitelé, kteří i v malém počtu mohou výrazně prospět společnosti. Významným přínosem je podnikání podněcující ekonomiku, přisun nové techniky a metod v zemědělství. Rozsah činností, kterým uprchlíci mohou přispět společnosti, je obrovský a liší se region od regionu. Konkrétní

příklady jsou rozebrány v kapitolách věnovaným oblastem obydlenými afghánskými uprchlíky. Efektů, které přítomnost uprchlíků vyvolává, je spousta, v této kapitole a následujících podkapitolách se zaměříme na ty nejviditelnější a nejzávažnější.

Jacobsen (2002) uvádí tři hlavní problémy, kterým čelí přijímací země v případě dlouhodobého pobytu utečenců:

- zvýšené požadavky na administrativu spravující narůstající uprchlickou populaci, řízení přemíry humanitárních organizací koncentrovaných v regionech, kde nemá stát zastoupení a moc;
- zvýšená poptávka po zřízení státního aparátu, který by kontroloval využívání zdrojů a prostředků určených pro uprchlíky;
- zvýšení zajištění státní bezpečnosti, kontroly hranic a dohlížení nad potenciálními konflikty a výtržníky vstupujícími do země.

Stát reaguje na potenciální hrozby nebo zvýšenou kriminalitu v uprchlických táborech a okolí nasazením zvláštních ozbrojených jednotek. Ty kontrolují i pohraniční lokality a dohlížejí na to, jestli do země nevstupují vyzbrojení rebelové. Součástí pomoci mezinárodního společenství je zapojení se do udržení bezpečnosti v těchto regionech. UNHCR poskytuje vybavení a výcvik policejních složek v několika hostitelských státech. Některé státy řeší otázku bezpečnosti přísným umístěním uprchlíků do táborů a znemožní jim tak kontakt s místními obyvateli. Jenže tímto krokem ochudí vlastní ekonomiku, protože jim zamezují být její součástí. (Jacobsen, 2002)

Pokud si přijímací stát uvědomí, že uprchlíci s sebou přináší obohacení země v několika směrech, může potom jejich přítomnost vyústit v rozvoj regionu. Ve společnosti je rozšířena představa, že pobyt utečenců nutně ukládá na zemi těžké břemeno poskytování azylu. Především záleží na prostředí, ve kterém se utečenci nachází, pokud naleznou ve svých aktivitách podporu, místní komunitě mohou výrazně prospět. V následujících kapitolách autorka práce popisuje přístup hostitelských vlád a vlivy na přijímací regiony a příklady působení utečenců v Pákistánu a Íránu.

4.1 Afghánští uprchlíci v Pákistánu

První vlny afghánských uprchlíků se usadily ve stanových osadách při hranicích Pákistánu. Více jak polovina celkového počtu uprchlíků (75 %) žije v provincii Chajbar Paštunchwá (Severozápadní pohraniční provincie, dále pod zkratkou NWFP). V provincii Balúčistán žije okolo 20 % utečenců a asi 4 % jsou v Pandžábu, viz přílohy č. 2 a 3. Později byly stany nahrazeny robustními domky z nepálených cihel. (Hafizullah, 1988) Většina uprchlických táborů se nachází blízko hranic. Umístění je různé, některé tábory jsou pár kilometrů od hranic, jiné až 100 km daleko. Také velikostně se tábory liší, i přes nařízení že by neměly přesáhnout pět tisíc osob. Realita je však odlišná, v některých táborech se tísní až sto dvacet tisíc lidí. Většina osad je obydlená třiceti až padesáti tisíci uprchlíky. (Lischer, 2005) V současnosti je v pákistánských táborech ubytováno asi jen 40 % uprchlické populace, ostatní žijí ve městech nebo na venkově mimo tábory. Oficiální tábory nejsou nijak uzavřená zařízení ale relativně otevřená místa, kde se mohou Afghánci a Pákistánci volně scházet a obchodovat. V Pákistánu momentálně stojí 84 uprchlických vesnic, většina z nich je situována v okolí města Pěšavar. (Afghans in Peshawar, 2005)

Pákistán štědrě povolil vstup milionům uprchlíků do země a s mezinárodní pomocí poskytl adekvátní péči. Zprvu byl pobyt uprchlíků poskytnut bez časového omezení a repatriace závisela na míru a bezpečnostní situaci v zemi původu. Afghánští uprchlíci mají volnost pohybu a svobodu podnikat v celé zemi. Mají ale zakázáno zakoupit pákistánskou půdu. Kromě humanitární pomoci pákistánská vláda nabídla bezpečné útočiště a vojenskou podporu skupinám bojujícím proti komunistickému režimu. Měli povoleno organizovat vlastní politické strany, ale neměli se vměšovat do pákistánských záležitostí. Především společné náboženství, etnický původ a kultura byly důvodem spolupráce a ochrany afghánského lidu. (Lischer, 2005)

Město s nejvyšší koncentrací afghánských uprchlíků je Pěšavar, hlavní město NWFP, kde každý pátý obyvatel tohoto města má afghánský původ. Pěšavar je centrem obchodu a kultury, nabízí pracovní příležitosti uprchlíkům a imigrantům, nachází se tam školy a nemocnice. Hned po Kábulu je pro Afghánce Pěšavar největším místem s pracovními příležitostmi. (Afghans in Peshawar, 2005)

Většina afghánských uprchlíků v Pákistánu dřív žila v táborech, největším táborem je Jalozai situovaný na venkově asi 40 km jihovýchodně od Pěšavaru. V roce

2005 v něm žilo okolo 119 tisíc uprchlíků. Jalozai byl prosperujícím trhem, Afghánští obchodníci si pronajímali od Pákistánců nemovitosti, aby mohli realizovat své podnikání. Nejstarším městským uprchlickým táborem je Kacha Garhi umístěný jen čtyři kilometry od Pěšavaru, v roce 2005 v něm bylo spočítáno 51 tisíc uprchlíků. Před příchodem Afghánců byla půda, kde nyní stojí Jalozai camp využívána pro zemědělství. První Afghánci sem přijeli roku 1980, všichni byli etničtí Paštuni a měli určité příbuzenské vztahy s místními, země jim byla poskytnuta jako dar v duchu muslimské solidarity. (Afghans in Peshawar, 2005)

Složení uprchlických táborů je poměrně překvapivé, 48 % z celkového počtu jsou děti, 28 % tvoří ženy a 24 % muži. Většina mužů totiž nezůstává v táborech, ale vrací se do Afghánistánu bojovat nebo chránit majetek. (Lischer, 2005)

Míra kojenecké úmrtnosti a podvýživa mezi uprchlíky vykazuje lepší hodnoty než v Afghánistánu před a v průběhu války. Celkově je pozoruhodné, že zdraví žen a dětí v uprchlických táborech v Pákistánu je nejenom lepší než tomu bylo v Afghánistánu, ale těší se lepšímu zdraví než v sousedních pakistánských vesnicích. Šetření prováděné UNHCR z roku 1987 uvádí, že podvýživa je v táborech vzácná, naopak jsou živeni správně. V táborech byly distribuovány potravinové balíčky obsahující olej, cukr, čaj a sušené mléko. (Lischer, 2005)

Pákistánci obývající oblasti společně s afghánskými uprchlíky vyjádřili nesouhlas s tím, jaké služby jsou uprchlíkům poskytovány. Místní považovali uprchlíky za přítěž pro ekonomiku a konkurenci v obchodování a zaměstnanosti. Afghánci totiž přijímají i hůř placenou práci, protože získávají vedle toho podporu i od UNHCR. Utečenci se nejčastěji uplatňují v dopravním průmyslu a obchodování se zbraněmi, někteří pašují zboží (výjimkou není pašování drog). Navíc uprchlíci s sebou dovedli dobytek, počítá se s až 3 miliony kusů. Spásáním trávy a vegetace v okolí táborů páchají škodu. Pákistánští pastevcí tak nemají dostatek potravy pro svůj dobytek a ten následně trpí chorobami, v horších případech umírá. Místním také vadí materiální výhody, které uprchlíci získávají jako humanitární pomoc, tvrdí, že jsou také chudí a nikdo jim nepřikládá takovou pozornost. Byly dokonce zaznamenány násilné incidenty mezi těmito skupinami, příčinou bylo i to, že Afghánci mohou projevit své potřeby a zájmy skrz politické strany, což místní špatně nesou, protože sami takovou moc nemají. (Lischer, 2005)

Na rozdíl od jiných uprchlických krizí mají Afghánci v Pákistánu svobodu pohybu a mohou si najít zaměstnání. Podle výzkumu z roku 1988 měly dvě třetiny mužské populace z řad uprchlíků zaměstnání, nebránili se ani za práci cestovat daleko od tábora. V sezóně se někteří vraceli kvůli práci zpět do Afghánistánu. Pákistánská vláda neomezila možnosti zaměstnávání uprchlíků, naopak je podpořila v práci na projektech pro UNHCR. Podněcovala je k tomu, aby byli aktivní, zaneprázdnění a neměli prostor pro trestnou činnost. (Lischer, 2005)

4.2 Afghánští uprchlíci v Íránu

Írán hostí afghánské imigranty odjakživa, zvláště ty, se kterými mají stejné etnické či náboženské kořeny. Kulturní vazby a lepší ekonomické podmínky přitahovaly afghánskou pracovní sílu po desítky let. Už před invazí sovětů v Íránu žilo na 600 tisíc afghánských přistěhovalců převážně ve městech. Po roce 1979 do Íránu proudily stovky tisíc afghánských uprchlíků. Usadili se především v oblastech blízko hranic – v provinciích Sistán a Balúčistán a Chorásán – a ve městech. Ve hlavním městě provincie Chorásán – Mashadu tvořili Afghánci třetinu celkové populace. Skoro všichni Afghánci mluví oficiálním jazykem Íránu – farsí – téměř shodný s jazykem darí. Etnická skupina Hazárů vyznává ší'itský islám stejně jako Íránci. (Lischer, 2005)

Uprchlíci žádající o azyl v Íránu se neusazovali v uprchlických táborech. Po příchodu prošli registrací a zdravotními prohlídkami a stěhovali se do městských oblastí. Koncem 80. let žilo ve státem zřízených táborech jen kolem 75 tisíc uprchlíků. Ostatní si našli zaměstnání ve městech. Přesné údaje o počtu uprchlíků jsou velmi těžké určit. Není snadné vymezit rozdíl mezi uprchlíky a těmi kdo přišli už před válkou s účelem najít si práci. Momentálně v Íránu žije podle odhadů UNHCR více jak 840 tisíc afghánských uprchlíků a asi 42 tisíc uprchlíků z Iráku. Z toho jen tři procenta žijí v uprchlických táborech, ostatní jsou roztroušeni po celé zemi, viz příloha č. 4. (Lischer, 2002)

V počátcích krize se odhadoval počet afghánských uprchlíků v Íránu na více jak dva miliony osob (700 000 v Chorásánu, 250 000 v Sistán a Balúčistán, 50 000 v Kermánu, přibližně 200 000 až 300 000 v Teheránu, 250 000 v Mashadu a zbytek roztroušen v dalších devíti provinciích). Co se týče složení uprchlické populace v Íránu, můžeme pozorovat odlišný trend od Pákistánu. Většina uprchlíků byli muži v produktivním věku. V průměru asi 75 % všech utečenců byli muži. Podle státních

odhadů bylo 11 % uprchlíků ve věku 10 až 19 let a 36 % ve věku 20 a 29 let. Necelá dvě procenta byly děti do sedmi let. Statistiky udávají, že 87 % utečenců přišlo do země individuálně, bez rodiny. (Lischer, 2002)

Mezinárodní humanitární organizace se na zmírňování utrpení uprchlíků v Íránu podílely malou měrou. V prvních třech letech krize převzal za uprchlíky celou zodpovědnost Írán. Na rozdíl od ostatních přijímajících zemí (včetně Pákistánu) Írán nevyužil přítomnosti uprchlíků k tomu, aby získal finance z mezinárodních fondů. Íránská vláda totiž vyloučila veškeré organizace z aktivit v zemi, až v roce 1983 povolila zahájení činnosti UNHCR. V roce 1984 UNHCR vynaložila asi 7,5 milionu USD na své projekty, což je ale méně než desetina toho co se utratilo v Pákistánu. Hlavním úkolem UNHCR v Íránu bylo zajistit základní potřeby. V průběhu let se působení UNHCR rozšířilo a realizovaly se rozvojové projekty podporující uprchlíky směřované na zlepšení zdravotní péče či vzdělávání. V Íránu i v Pákistánu měli Afghánci k dispozici slušné ubytování, stravu a zdravotní péči. Afghánci využívali stejných zdravotnických služeb jako Íránci. V táborech existovala zdravotnická střediska založená ministerstvem zdravotnictví, zaměstnanci byli většinu Afghánci. (Lischer, 2005)

Kvůli válce s Irákem přišel Írán o pracovní sílu a někteří uprchlíci tak měli více pracovních příležitostí nebo si založili vlastní podnikání. Nicméně když Irácko-íránská válka skončila, situace se na íránském pracovním trhu zhoršila, zejména pro Afghánce. Roku 1986 jim byl zakázán volný pohyb, mohli se usadit tam, kde byla poptávka po nekvalifikovaných pracovnících za nízkou mzdu. (Lischer, 2002) Afghánští uprchlíci hledali zaměstnání, kde se dalo. Nejčastěji pracovali na stavbách, v zemědělství, provozovali malé krámky s vlastními výrobky. Život v Íránu jistě nebyl jednoduchý, mzda nízká a životní podmínky pod íránským standardem, stále ale lepší než riskovat život ve své vlasti. (Hafizullah, 1988) S úpadkem ekonomiky se snížila poptávka po pracovní síle, následně o zaměstnání usilovali jak místní tak Afghánci, což vyústilo v pravidelné střety mezi oběma stranami. Spory chtěla vyřešit íránská vláda a v roce 1985 uvedla v platnost zákon, který přísně omezil počet afghánských uprchlíků, kteří mohou být zaměstnání v Íránu. V zákonu bylo též uvedeno, ve kterých oblastech mohou žít. Íránská vláda udělala krok jak zhoršit integraci Afgháncům dokonce i tím, že zakázala sňatky mezi těmito národy. (Hafizullah, 1988)

Existovala spousta dalších opatření, která Afgháncům znepríjemňovala život. Uprchlíci byli stále pod přísnou kontrolou vlády a byli nuceni nosit zvláštní identifikační karty. Někteří Afghánci museli jít do války bojovat proti iráckým vojákům. Íránská vláda se bránila tvrzením, že tak afghánští uprchlíci získají vojenský výcvik a získají zkušenosti do bojů za svobodu ve své zemi. Ti, kteří vzdorovali a do války se zapojit nechtěli, riskovali deportaci do Afghánistánu s nepravdivým udáním, že jsou sovětští agenti. (Hafizullah, 1988)

Afghánci čelí dalším překážkám při integraci do íránské společnosti. Ženy musí nosit šátky a být zahalené podle islámských tradic. Tím pádem musí odmítat některé předměty poskytnuté mezinárodními organizacemi zejména západní oblečení a potraviny v konzervách. K uprchlíkům je přistupováno odlišně než k místním, často nespravedlivě. Pokud se vynoří spor mezi místním a uprchlíkem, vláda neprávem obviní cizince. (Hafizullah, 1988)

Po pádu Tálíbanu Írán zpřísnil politiku proti utečencům a nuceně vysídlil uprchlíky z pohraničních oblastí. Také uzavřel hranice během invaze amerických vojsk, aby do Íránu nevstupovali další běženci. Tyto akce odporují závazkům, které Írán má podepsáním Úmluvy. Írán trval na tom, že pohyb Afghánců má být jen uvnitř státu. S asistencí UNHCR Írán vybudoval dva uprchlické tábory uvnitř Afghánistánu, poskytovaly dočasné přístřeší a úkryt pro desítku tisíc Afghánců prchající před vnitřním konfliktem. Írán nadále odmítal otevřít hranice, i přes opakované výzvy ze strany mezinárodního společenství. Tento tvrdý postoj je těžko ospravedlnitelný, je zřejmé, že Írán nesl těžké břímě v podobě finančních výdajů, politických rozepří, environmentálních škod při přijetí milionů uprchlíků., ale podepsáním Úmluvy se zavázal poskytovat uprchlíkům pomoc a ne je proti jejich vůli deportovat a odmítat vstup. (Ashrafi, 2002)

4.3 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí přijímací země

Ještě donedávna se existence uprchlických táborů a jeho vliv na životní prostředí nebralo v potaz. Pozornosti se tomuto tématu dostalo po Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992, kdy UNHCR vyjádřil znepokojení ohledně doposud přehlíženého, ale závažného problému a do svých aktivit zahrnul projekty na ochranu přírody. Přítomnost uprchlíků má jistě významný vliv na životní prostředí, náhlý příchod velkého počtu osob vytváří tlak a poptávku po omezených přírodních zdrojích, jako jsou půda, voda, potraviny a materiály na stavbu přístřeší. Zhoršení stavu okolního prostředí se negativně projeví na zdraví a blahobytu místních. Nejzávažnější a nejviditelnější negativní vlivy jsou kácení lesů, desertifikace, vyčerpání vodních zdrojů a degradace půdy. (Kibreab, 1997)

Odlesňování je pravděpodobně nejvýznamnějším environmentálním problémem spojeným s uprchlíky. Míra odlesňování se prudce zvyšuje s nárůstem populace, zejména kácení stromů kvůli stavbě obydlí a využití dřeva jako zdroje paliva na vaření. Přidávají se požadavky na pozemky, lesy jsou vykáceny kvůli stavbě táborů. Stromy, rostliny jsou okusovány a spásány dobyt看em, pastevci bezohledně prořezávají stromky a křoví, aby usnadnili dobytku pastvu. Viditelným důsledkem existence uprchlického tábora je prostor odlesněného území, které se běžně rozšíří až do pěti kilometrů ve všech směrech od tábora. Jacobsen (1994) uvádí zajímavý příměř, kdy kácení stromů probíhá od středu tábora ven, postupem let se tak vytváří jakési viditelné kruhy - podobné letokruhům stromů – které můžeme považovat za indikátory toho, jak jsou tábory staré.

Organizace poskytující pomoc uprchlíkům jsou pro místní také konkurencí v přístupu ke zdrojům a podílí se na změně místního prostředí. UNHCR pravidelně poskytuje uprchlíkům uhlí nebo palivové dříví potřebné na vaření pokrmů a převaření vody. K tomu je potřeba obrovské množství těchto paliv a UNHCR je nejčastěji shání na místním trhu. Například v Hondurasu UNHCR nakupoval v osmdesátých letech dříví pro nikaragujské uprchlíky od místních v takovém množství, že lesy byly významně zredukovány. (Jacobsen, 1994)

Dalším neopomenutelným jevem je degradace půdy. Degradace půdy se projevuje zejména snížením zemědělské produkce. Hlavní příčinou je přítomnost nadměrného počtu dobytka, které využívá okolních zdrojů a půda ztrácí schopnost obnovy. Důsledkem zhoršené kvality půdy je hrozba nedostatku potravy, což se nedotýká jen utečenců ale

samozřejmě i místních, kteří zejména v rozvojových zemích bojují o každý kousek úrodné půdy. Pro zemědělce je omezení funkce půdy a její eroze nebezpečné, znamená totiž ztrátu produkce, snížení příjmu pro domácnost a omezený přístup k potravě. Zredukování zásob dřeva může vést ke změně stravovacích návyků, s nedostatkem dřeva lidé méně vaří plodiny, které vyžadují dlouhou tepelnou přípravu (např. fazole) a dávají přednost jídlům, která jsou uvařena za krátkou dobu (např. jáhly), ale mají nižší výživovou hodnotu.

V rozvojových zemích je nedostatek pitné vody všeobecně známým faktem. Požadavky obyvatel na nezávadnou vodu jsou samozřejmostí. Jenže zvýšená spotřeba vody může vést k jejímu znečištění nebo totálnímu vyčerpání. (Jacobsen, 1994)

Existují ovšem i výjimky a ke zhoršování stavu nedochází, především pokud jsou přesuny uprchlíků doprovázeny humanitární pomocí, která zajistí příbytky a tím zabrání kácení vegetace pro stavbu obydlí. Velmi důležitá je přítomnost odborníků při budování nového tábora, výhodné je znát prostředí při lokalizaci a postavit osadu v blízkosti vodního zdroje, šetrně využívat místní zdroje a tím minimalizovat škody. Rozsah degradace se nedá předem určit, záleží na mnoha faktorech, jako jsou vlastnosti prostředí či práce humanitárních pracovníků na uchování kvalit místa. Proto je výběr umístění tábora stěžejní. (Kibreab, 1997)

Faktorů, jež ohrožují udržitelnost prostředí, je celá řada. Lidé, kterým půda nepatří, necítí potřebu ji šetřit a často zdroji plýtvají. Navíc pokud vnímají pobyt jen jako dočasný a plánují návrat do své země, neberou často ohledy na znečištění, které způsobují místním. Nejistota spojená s tím, jakou dobu můžou uprchlíci na místě zůstat a kdy se budou moci vrátit, je limituje. Uprchlíci většinou předpokládají brzký návrat, a proto se nezabývají následky, které jejich působení může mít. Dokonce, i když jsou uprchlíci v zemi po několik let (případ afghánských uprchlíků v Pákistánu a Íránu), stále věří, že se za krátko do své země vrátí. Podporují je v této víře i humanitární organizace a vlády, které je zásobují zbožím a staví dočasné příbytky, podporují tak neudržitelnost situace. Dalším problémem je neznalost prostředí přijímací země, příchozí nevědí například jak cizí půdu obdělávat, pokud se výrazně liší od té domovské. Ve většině případů k tomu ovšem nedochází, protože uprchlíci se zpravidla usadí nedaleko, kde jsou přírodní podmínky a podnebí podobné nebo identické, jako ty ze kterých odešli. Přistěhovalcům trvá několik let zjistit, jak vyprodukovat a spotřebovat způsobem, který neohrožuje místní

zdroje vody a vlastnosti půdy. Někteří utečenci se ohrazují tím, že žijí v odlehlých oblastech daleko od místních, a proto nemají možnost se s nimi podělit o zkušenosti a dozvědět se jak správně nakládat se zdroji. Běženci jsou ve společnosti ti nejchudší a jsou tak závislí na přírodních zdrojích, zároveň si nemohou dovolit opatření k zachování stavu. (Kibreab, 1997)

Přestože utečenci získávají potravinovou pomoc od humanitárních organizací a vlád, ne vždy je jí dostatek a často přichází se zpožděním. Nedostatek potravin uprchlíci řeší sháněním jídla v přírodě, vydávají se na lov, sbírají volně rostoucí plodiny a ohrožují tak biodiverzitu prostředí. Pytláctví v okolí táborů není neobvyklé. V nejhorších případech, kdy se tyto aktivity odehrávají po dlouhou dobu, můžou vyústit v nevratné ztráty produktivity prostředí, vyhynutí živočišných druhů a rostlin, zánik jedinečných ekosystémů, vyčerpání nebo znečištění zásob podzemní vody. V oblastech se šíří nemoci způsobené kontaminovanou podzemní vodou kvůli nevhodné likvidaci lidských výkalů. Negativních dopadů na životní prostředí je nespočet, uvedeme ještě zhoršení stavu cest, kterých najednou využívá nezvykle velké množství vozidel dovážejících humanitární pomoc, potraviny a jiné zboží. (UNHCR, 1997)

Poškození životního prostředí jsou často nezvratná a není možné navrátit okolí do původního stavu během pár let, ale je třeba se obnově zasaženého okolí věnovat desítky let. V ideálním případě jsou oblasti zalesněny již před očekávaným příchodem uprchlíků a zajištěny základní zdroje. Skvělým řešením pro zmírnění poškození životního prostředí je tedy prevence. Už s příchodem vln uprchlíků by se neměly zanedbat projekty na kontrolu okolí táborů. Jenže ve většině případů jsou přílivy uprchlíků neočekávané, a proto jsou reakce opožděné a neefektivní. Pro stát je na prvním místě zajištění bezpečí pro uprchlíky, starost o životní prostředí je až na druhé koleji. Vlády, UNHCR a jiné organizace realizují projekty na ochranu či zjemnění dopadů na životní prostředí. Mezi tyto aktivity patří výsadba stromů a kontrola kácení, dozor nad využíváním vodních zdrojů a případnou kontaminací, zároveň je nutné mimo jiné mít pod dohledem stav hygienických zařízení a rozšiřování nemocí.

Existence uprchlického tábora má na životní prostředí jednoznačně negativní dopad. Vlády a mezinárodní organizace se snaží nežádoucí vlivy zmírnit například vysazováním stromů, stavbou studen nebo přímým poučením obyvatel o škodlivosti jejich aktivit. Některé instituce najímají běžence na pomoc s výsadbou stromů za odměnu ve

formě potravin. (Jacobsen, 1994) Tato spolupráce je výhodná pro obě strany. Degradace životního prostředí je těžko ovlivnitelná a snížení vlivů na okolí je v počátcích přílivu uprchlíků méně důležité než zajištění jejich bezpečí. Problém poničeného prostředí je velmi závažný, po odchodu uprchlíků se okamžitě nevrátí do své původní formy, naopak jeho obnova je dlouhodobý proces trvající desítky let.

Příklad devastujícího účinku velké uprchlické populace na ekosystémy a infrastrukturu přijímací země představuje praxe z Pákistánu a v menší míře z Íránu. V následujících kapitolách jsou napsány konkrétní příklady toho, jak přítomnost uprchlíků ovlivňuje životní prostředí v Pákistánu a Íránu.

4.3.1 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí v Pákistánu

V případě Pákistánu bylo dokázáno, že v oblastech obývaných uprchlíky došlo k degradaci životního prostředí a omezení využívání přírodních zdrojů. Okolí uprchlických táborů je přeměněno, zejména tam, kde stojí uprchlické osady izolovaně bez kontaktu s místní populací. Obyvatelé táborů nejsou zapojeni do správy okolí a nadměrné využívání místních zdrojů má často devastující účinky. Lesy a jejich bohatství byly značně poškozeny během dlouhého pobytu afghánských uprchlíků. Odhaduje se, že 90 165 ha souvisle zalesněné půdy v NWFP a 535 805 ha v Balúčistánu je nadužíváno. S příchodem velkého počtu Afghánců do NWFP a Balúčistánu na začátku 80. let se pozastavil přirozený regenerační proces, který začal v roce 1977, hned po tom, kdy v letech 1972 – 1976 tyto provincie zasáhla ohromná sucha. Situace se zhoršila, když přišla druhá vlna sucha v letech 1998 – 2004. Během těchto let vyčerpání a degradace lesů byly způsobeny činnostmi jak místními lidmi, tak i afghánskými imigranty: stromy byly káceny na stavby přístřešků, sbírání větví jako palivo a listy využívány jako krmivo pro dobytek. Zásoby dřeva se ztenčovaly s tím, jak se dříve stanové osady postupně měnily na vesnice, dřevo bylo tehdy nutné pro stavby nových domků. Ženy a dívky mají za úkol sbírat palivové dříví, což je čím dál těžší vzhledem k tomu, že lesy stále ubývají. Na druhou stranu je třeba zmínit, že na odlesňování má podíl i místní obyvatelstvo. Tato oblast není ušetřena ani komerční těžby dřeva a to ve velkém měřítku. V době uprchlické krize totiž někteří Pákistánci využili příležitosti a měli vysoké zisky z prodeje nelegálně získaného dřeva z okolí uprchlických osad. (Jacobsen, 1994)

Eroze půdy je také častým jevem v přelidněných oblastech, zejména v Balúčistáně. S příchodem Afghánců se stav půdy výrazně zhoršil. Došlo k zanášení zavlažovacích kanálů a snižování nosné kapacity půdy. Následně je třeba zaměstnat pracovníky navíc na obsluhu kanálů a zvyšují se tak náklady na údržbu. Problém nevede jen ke ztrátě obdělávatelné půdy, ale také je zodpovědný za pomalé zadržování vody v půdě. Tento jev vystavuje oblasti vyššímu riziku záplav. (Qayyum, 2009) V Pákistánu došlo ke zvýšenému opotřebení kanálů i cest, výrazně narostla spotřeba pohonných hmot a krmiv. Aktivity rozvíjející hospodářství mají důsledky na přírodu a přeměnu okolí. Afghánci jsou produktivní v obchodování a převážení na daleké vzdálenosti a přes hranice. Mosty a cesty na obchodních trasách byly vážně poškozeny převážením stovkami tisíc tun komodit. (Mohmand, 2010)

4.3.2 Dopady přílivu uprchlíků na životní prostředí v Íránu

Navzdory tomu, že je Írán země s největším počtem afghánských imigrantů a uprchlíků, není snadné sledovat, jaký mají vliv na životní prostředí hostitelské země. Na rozdíl od Pákistánu jsou afghánští uprchlíci v Íránu usazeni ve městech a jen tři procenta zůstává v uprchlických táborech. Utečenci nejsou koncentrováni v určitých lokalitách, i když mají omezení v pohybu z nařízení vlády. Žijí rozptýleni po celé zemi, nejčastěji ve městech. Studie prokázaly, že obecně utečenci, kteří žijí společně s místními v městských oblastech, mají mnohem nižší vliv na životní prostředí, než ti kteří obývají uprchlické tábory. (Jacobsen, 1994) Většina Afghánců je ve společnosti přijata a podílí se stejnou měrou na změnách životního prostředí jako místní. Z tohoto důvodu je obtížné určit efekty, které uprchlíci přináší. Neexistují dostupné výzkumné články k tomuto tématu. Ve srovnání s dopady na životní prostředí Pákistánu je tedy Írán ovlivněn menší měrou, protože v Íránu neexistují utečenecké tábory v takovém počtu jako v prvním případě.

4.3.3 Nedostatky v určování vlivů uprchlíků na životní prostředí

Pozorovat, jaký vliv mají uprchlické krize na stav životního prostředí, není jednoduché. Odlesňování je viditelným jevem v okolí uprchlických táborů, ale odlesňování probíhá i v oblastech kdekoli na světě. Nelze přesně určit, zda jsou běženci zodpovědní za škody způsobené jejich pobytem, z části se na tom podílejí i místní. Ve většině případů neexistují studie o stavu prostředí před příchodem uprchlíků. Nejen proto je složité určit míru degradace, kterou způsobují uprchlíci svou přítomností a do jaké míry

je prostředí přetvořeno jinými faktory (např. obchodní aktivity). Odlesňování a desertifikace může nabývat několika podob. Zalesněné plochy se můžou proměnit jen nepatrně, ale v opačném případě dochází až k totální přeměně povrchu a odstranění vegetace. Někdy jsou stromy vykáceny jen v okrajových oblastech lesa, někdy zmizí celý les. Sledování úbytku lesa je možné díky leteckým snímkům, ale není to stoprocentní, protože některé stromy nejsou pokáceny celé, ale jsou jim jen usekány větve a koruny stromů zůstávají. Zmíněné změny jsou kvantitativní, ale rozlišují se i ztráty kvalitativní, jako je změna druhové diverzity, invaze nových druhů, nebo změna odolnosti vůči škůdcům a chorobám a jiné. Je důležité zjistit, zda jsou škody na přeměně vegetace trvalé nebo se okolí dokáže samo nebo s pomocí obnovit. (Jacobsen, 1994)

Další faktory negativně ovlivňující stav životního prostředí a nejsou primárně způsobeny přítomností utečenců, jsou například období sucha či jiné environmentální problémy. Pokud uprchlíci vstoupí do oblasti postižené suchem, jejich působení zatíží životní prostředí a už tak postižené ekosystémy se budou vyrovnávat s dalšími vlivy. Samozřejmě nepříznivě působí na životní prostředí válka a konflikty všeobecně. Lidé odchází z míst, kde se odehrávají boje a usazují se tam, kde je bezpečno a vyčerpávají lokální zdroje. Komerční kácení stromů, stavba silnic a přehrad, produkce dřevěného uhlí způsobuje nedostatek zdrojů pro domácí potřebu. Pokud se tyto komerční aktivity v regionu dějí souběžně s činností uprchlíků, vina za nedostatek zdrojů je svalovaná na utečence spíše než na mocné obchodní společnosti. (Jacobsen, 1994)

4.4 Dopady přílivu uprchlíků na ekonomiku přijímací země

Přítomnost skupin utečenců má samozřejmě významný dopad na ekonomiku hostujícího státu, tyto dopady mohou být jak pozitivního tak negativního charakteru. Mezi ty pozitivní patří příliv nové pracovní síly a jejich dovedností a zkušeností, které obohacují místní obyvatelstvo. Významným přínosem je práce humanitárních organizací v době uprchlické krize a přísun financí do regionu. Po odchodu uprchlíků všechny výhody jako postavené budovy, cesty a jiné prostředky zůstávají k dispozici místní populaci. (Jacobsen, 2002) S příchodem uprchlíků se zvyšuje celková spotřeba a tím se podněcuje růst ekonomiky, tento efekt lze ale spíše pozorovat v dlouhodobém horizontu. Vynikajícím impulsem pro hospodářství je zahájení podnikání, což se Afgháncům v cizím prostředí daří, i v malém měřítku totiž rozvíjí ekonomiku státu. (Zetter, 2012)

Na druhou stranu ekonomika hostitelské země čelí i nežádoucím jevům. Přijímací vláda musí vynaložit nemalé finance na zabezpečení utečenců. S příchodem uprchlíků je místním omezen přístup ke zdrojům, vzdělání a postupem času se můžou cítit ostrčení na okraj na úkor uprchlíků. Dál obvykle poptávka po potravinách a ostatním zboží roste, což vede k navýšení cen na místním trhu. Nejrychleji rostou ceny základních potravin, naopak klesají ceny produktů, které uprchlíci získávají jako humanitární pomoc. Rostoucí ceny se potom dotýkají nejvíce místních obyvatel. (Madanat, 2013)

Hostitelským zemím se obecně zvyšují náklady na zabezpečení běženců. Stát, který se rozhodne uprchlíkům poskytnout úkryt, musí počítat s vynaložením velké sumy prostředků do sektoru služeb a infrastruktury. S nečekaným nárůstem obyvatelstva je třeba posílit kapacitu zdravotnických zařízení, škol, vystavět silnice a cesty do uprchlických táborů, zajistit zásoby pitné vody. Přijímací země musí předvídat, že pobyt velkého počtu běženců vytvoří mimo jiné velkou poptávku po palivovém dříví, aby předešla jeho nedostatku, zahájí projekty na zalesňování, a tím také předejde degradaci životního prostředí. (Gomez, 2010)

Jaké projevy má přítomnost afghánských utečenců na hospodářství Pákistánu a Íránu se dočteme v příštích podkapitolách.

4.4.1 Vlivy imigrace na ekonomiku Pákistánu

Je prokázáno, že Afghánci přispívají k rozvoji pákistánské ekonomiky. Již po jejich příchodu byl zaznamenán nárůst průmyslu, své dovednosti využili při výrobě tradičních koberců, sběru a zpracování dřeva, v dopravě a také vedli obchůdky s ořechy, ovocem a zeleninou. Jsou úspěšní včelaři, daří se jim podnikat v oblasti dopravy a při výrobě cihel. Vydělané finance dál kolují na pákistánském trhu. Nekvalifikované práce, kterým se místní vyhýbají, jsou obsazovány nejčastěji Afghánci, jde především o sběr odpadu a recyklace v městských oblastech. Hospodářství má zisky i díky tomu, že Afghánci přijímají práci za nízkou mzdu. Bohužel tento efekt má negativní dopad na místní, kteří tak přichází o zaměstnání. (Qayyum, 2009)

V 80. letech do Pákistánu proudila rozsáhlá mezinárodní humanitární pomoc na podporu afghánských uprchlíků žijících v táborech. V době nejhlubší krize bylo na pomoc do Pákistánu vyčleněno 100 milionů USD za rok. Dochází však k postupnému snižování prostředků, v roce 2004 mezinárodní instituce poslaly na pomoc 28 milionů a s ubýváním uprchlíků navracejících se do vlasti se dál snižují i finance. V současnosti se UNHCR a mezinárodní organizace soustředí na podporu základního vzdělávání, zdravotnictví, hygieny a přístupu k nezávadné vodě v afghánských vesnicích v provinciích NWFP a Balúčistán. (UNHCR, 2014)

Následkem dlouhodobé mezinárodní pomoci Afgháncům bylo několik zajímavých efektů. Za zmínku stojí fakt, že služby jako zdravotnictví, vzdělání nebo stav hygieny a přístupu k pitné vodě je lepší v uprchlických oblastech než v průměrné pákistánské komunitě. Ačkoli Pákistánci v sousedství uprchlických vesnic mají volný přístup využívat stejných služeb, drží si odstup. Na druhou stranu je diskutabilní jakou udržitelnost tyto projekty mají, pokud nejsou součástí vládního programu. (Qayyum, 2009)

Navzdory tomu, že je pákistánský trh volný a není významně regulovaný, Afghánci jsou do jisté míry omezeni z toho důvodu, že jsou uprchlíci a imigranti. Afgháncům není povoleno zakoupit půdu nebo nemovitosti, proto tvoří největší poptávku po pronájmech. Afghánci mají relativně otevřené dveře na pracovním trhu v Pákistánu. Můžou se volně pohybovat a stěhovat za prací. Na druhou stranu pracovní příležitosti pro ně jsou zpřísněné v porovnání s místními. Je pravděpodobné, že Afghánci mají nižší vzdělání, právě nejvýznamnějším zdrojem pro živobytí pro Afghánce je nízce placená práce nevyžadující zkušenosti a dovednosti. Lidé z tábora jsou často najímáni na práci při

kácení stromů v různých částech Pandžábu. Dřevo se pak přiveze zpět do Jalozai, kde je použito jako palivo nebo dále zpracováno a využito jako stavební materiál. Typickým afghánským způsobem jak se uživit bylo tradiční tkaní koberců. Výrobě koberců se věnovali především Turkmeni, podnikali v domácích podmínkách a do tvorby se zapojila celá rodina. (Afghans in Peshawar, 2005) Spousta Pákistánců byla zaměstnaná v továrnách na výrobu afghánských koberců, naučili se tomuto řemeslu a neuvěřitelné miliony dolarů za měsíc vydělávaly ekonomice. (Mohmand, 2010)

S příchodem do Pákistánu Afghánci zaznamenali přechod směrem od práce v zemědělském sektoru k aktivitám v sektoru služeb (stavebnictví, doprava, obchodování). Dokonce i ve venkovském táboře Jalozai byla jen hrstka lidí zaměstnaná v zemědělském odvětví. Stěžejním odvětvím je pro Afghánce stavebnictví, tisícovky mužů byly zaměstnány na stavebních projektech. Afghánci obchodovali s různým zbožím, vedli bleší trhy, stánky s ovocem, oblečením, elektronikou ale i pašovaným zbožím. V Pěšavaru a Květě bylo otevřeno několik afghánských restaurací a dobře prosperují, stejně tak pekárny obsluhované Afghánci prodávající tradiční chléb naan. (Mohmand, 2010)

Afghánští uprchlíci nemají povolení zakoupit nemovitosti, někteří ale našli cestu, jak si pořídit třeba dům nebo pozemek. Získali falešné identifikační dokumenty a mohli tak nemovitosti nakupovat ale i prodávat. Rozmáhá se tak úplatkářství a podvody, pro rozvojové země tolik typické. (Taha, 2012)

Existují i výjimky, kdy se z uprchlíků stali bohatí podnikatelé, například je tomu tak v oblasti Hayatabad, Gulburg, Defence a Saddar. Těšili se stejnému postavení jako místní obyvatelé. Mohli si dokonce bez omezení zakoupit nemovitosti. Mezi těmito rodinami bylo běžné potkat vzdělané lidi, doktory, inženýry, učitele. Jejich aktivity byly různé, nejvíce vynikali v provozování vzdělávacích středisek. Stavěli školy, vedli anglická jazyková centra, malá počítačová pracoviště a další výukové ústavy. Většina školicích středisek v Hayatabadu byla vlastněná Afghánci, zaměstnaní byli vzdělání afghánští muži, někdy i ženy. (Taha, 2012)

Mezi nejúspěšnější afghánské podnikatele v Pěšavaru patří obchodníci, kteří dělají rozsáhlé přeshraniční obchody. Obchodují se zbožím, jako jsou elektrické spotřebiče původem ze třetích zemí. Díky kontaktům v Afghánistánu tak ze západu mohli cokoli přes Afghánistán převážet. Afghánci se tak postarali o rozkvět obchodu zejména ve městě

Péšavar. Právě Péšavar a jeho okolí byly ovlivněny přítomností afghánských uprchlíků nejvíce, utečenci se tam usazovali kvůli geografické blízkosti. S příchodem Afghánců se v oblasti bohužel rozvinul mimo jiné nelegální obchod s narkotiky a zbraněmi.

Ne všichni si ale našli zaměstnání, někteří jsou závislí na žebrání (zejména ti, co si nesou zranění z války). Významný počet rodin se spoléhá na remitence od svých příbuzných ze zahraničí. Dostupné informace ukazují, že až 40 % rodin ke svým ostatním příjmům počítá s remitencemi. Tyto toky nejsou jednoduše zaznamenatelné, ve státních záznamech nejsou uvedeny a jsou mimo zdanění. Finance nejčastěji přicházejí ze zemí Perského zálivu a západní Evropy. Běženci prostředky obvykle investují do vlastního podnikání. (Afghans in Peshawar, 2005)

Zajímavou otázkou je zaměstnanost žen. Obecně ženy pracují především v domácnostech, jako pomocné síly v cizích domech nebo jako neplacené pomocnice v rodinných podnicích. Jejich činnost je ovlivněna patriarchální společností, historickým postavením ženy. Existují i zajímavé rozdíly mezi etniky v pojetí vnímání práce: Paštunské ženy zůstávají doma a nepracují, zatímco Tádžické ženy do práce chodí. Je vůbec složité etnické paštunské ženy zahlédnout na ulici mimo svůj domov. V uprchlických táborech se ženy zapojovaly do činností okolo domácností. Významným zdrojem příjmu je stále výroba koberců. (Afghans in Peshawar, 2005)

Afghánští uprchlíci v Péšavaru jsou ušetřeni placení daní a jiných poplatků, nepřispívají tak do státní kasy, nicméně využívají městských zařízení stejně jako místní, kteří platí. Jsou jim zdarma poskytovány služby jako elektrická energie, kanalizace, paliva, cesty, zdravotnictví a školství. (Taha, 2012)

Po uplynutí uprchlické krize by měla nastat fáze rozvojové pomoci, která by měla dát oblast do pořádku a vyvážit tak ztráty místnímu obyvatelstvu za poskytnutí azylu. Posun od humanitární pomoci k rozvojovým projektům pozvedne ekonomiku a náladu ve společnosti zejména v nejchudších lokalitách, ve kterých se přítomnost uprchlíků promítla nejvíce. (Qayyum, 2009)

4.4.2 Dopady přílivu uprchlíků na ekonomiku Íránu

Vzhledem k tomu, že Írán je, co se týče mezinárodní politiky, uzavřený, nedovolil mezinárodnímu společenství zasahovat do vnitřních záležitostí a podílet se na pomoci utečencům. V počátcích krize Írán nezískal žádnou finanční podporu. Starost o běžence hradila vláda z vlastní kasy, konkrétní čísla nejsou dostupná, jde však o miliony dolarů. Až roku 1983, kdy otevřel UNHCR v Íránu svou kancelář, byly do Íránu poslány první finance na ochranu uprchlíků. Mezi roky 1983 a 1989 UNHCR ze svých fondů poskytl Íránu 13,7 milionu USD, což je výrazně méně než kolik dostal Pákistán (69,8 milionů USD za stejnou dobu). V devadesátých letech se mezinárodní pomoc výrazně zvýšila, nicméně byla stále nižší (asi pětkrát) než ta poskytovaná Pákistánu. Navzdory zesílené účasti si íránská vláda stěžovala na nevyváženost příspěvků a naříkala nad rostoucími náklady na podporu milionů běženců, které stále proudily do země. Íránská vláda odhaduje, že každý uprchlík stojí Írán 674 USD za rok, zatímco mezinárodní společenství se prý podílí jen 6 USD. Během let se postoj vlády k utečencům zhoršil a byly zavedeny přísné zákony omezující činnost uprchlíků, to vše z důvodu zhoršení ekonomické situace, geopolitických změn a „únavy z poskytování azylu“¹. Začátkem devadesátých let se postoj k uprchlíkům výrazně změnil. Integrace do společnosti se nezdála být trvalým řešením, naopak jako nejvhodnější východisko bylo zvoleno omezení počtu uprchlíků na íránském území a jejich repatriace. Ihned po odchodu sovětských vojsk z Afghánistánu byly zahájeny rozsáhlé návraty do vlasti. Zároveň vláda zavedla přísná opatření, která měla zamezit novým přílivům uprchlíků. Mezi tato opatření patří: změny v dokumentaci, omezování v pohybu, překážky v přístupu ke vzdělání a zaměstnání, zavírání hranic a další nařízení. Následně utečenec, který vstoupil do Íránu, byl považován za nelegálního imigranta a neměl právo žádat azyl. Tato činnost odporuje Úmluvě o uprchlictví a závazkům, které z ní pro Írán vyplývají. (Koepke, 2011)

Bezpochyby pro stát vznikají vysoké náklady na přijetí velkého množství běženců, stále se ale nesmí zapomínat na jejich přínosy pro hospodářství země. Právě Írán těží z přítomnosti Afghánců, kteří jsou zdrojem levné pracovní síly, uplatňují se především ve

¹ pojem „asylum fatigue“ vyjadřuje změnu v postoji společnosti k uprchlíkům, tato změna je negativní a je vyvolaná rostoucím počtem běženců

stavebnictví a zemědělství. Jak bylo zmíněno výše, Írán je pro Afghánce tradiční destinací, kde hledat práci. Mnoho mladých Afghánců cestují do Íránu na dobu několika měsíců nebo dokonce let, aby vylepšili rodinný rozpočet, přičemž zbytek rodiny, zejména ženy, zůstávají doma v Afghánistánu. Je podstatné ale odlišit ekonomické migranty a uprchlíky, rozdíly mezi nimi však nejsou jednoznačné. Podle údajů íránského ministerstva vnitra byly na pracovním trhu zaměstnány v roce 2010 až dva miliony Afghánců. (Koepke, 2011)

Zprvu byli Afghánci v zemi vítáni jako levná pracovní síla, protože Afghánci pracovali na staveništích, v cihelnách a na farmách za mnohem nižší mzdu než byli ochotni přijmout Íránci. Právě na začátku 70. let nebylo vzácné vidět Afghánce žít v nuzných podmínkách na staveništích, byli připraveni se odstěhovat kamkoli, kde se objevila příležitost k práci za jakýkoli plat. Dalším podnětem pro poskytnutí pomoci byla jednoznačně náboženská sounáležitost, islámská tradice ukládá povinnost poskytnout pomoc druhému muslimovi. Írán nežádal a dokonce nejdříve odmítal mezinárodní pomoc. V prvních letech nepovoloval vstup humanitárním organizacím na své území, ani UNHCR se nemohl do záležitostí uvnitř Íránu zapojit, i přesto že má mandát k ochraně uprchlíků kdekoli na světě. (Ashrafi, 2002)

Afghánským uprchlíkům bylo dovoleno pracovat v sektorech, které pro Íránce nejsou zrovna atraktivní. Íránská vláda tedy tolerovala přítomnost uprchlíků tam, kde byla práce, o kterou neměli Íránci zájem. Ve většině případů se pracovní nabídky pro Afghánce vyskytovaly ve fyzicky náročných a nebezpečných oborech. Šlo nejčastěji o práce na staveništích. V Íránu se Afghánci podobně jako v Pákistánu uplatnili ve stavebnictví, dopravě ale i v zemědělství. Z velké části Afghánci přijímají práci tzv. „špinavou, ponižující“, pro Íránce podřadnou. Pracují na stavbách, kopají příkopy a studny, zpracovávají vlnu, loupají pistácie a zametají ulice. (Koepke, 2011)

Ministerstvo práce Íránu zavedlo sazbu na krátkodobá povolení pro uprchlíky za cenu 70 USD. Tehdy se vyřídilo asi 300 tisíc takových povolení. O rok později se cena za povolení prudce zvýšila, za nově vystavený dokument musí uprchlík zaplatit 500 USD, za prodloužení 300 USD. Mállokterý běželec si mohl dovolit za tuto sumu povolení opatřit, proto většina afghánských uprchlíků pracuje bez platných povolení. Riskují tak uvalení vysoké pokuty, uvěznění ale i možné vyhoštění ze země. Vláda se snaží situaci na černém pracovním trhu řešit, s pomocí mezinárodních organizací chtějí dohlížet na dodržování

lidských práv a pracovních podmínek. UNHCR vyjádřil znepokojení, poté co se v roce 2006 v průzkumu zjistilo, že 95 % zaměstnaných Afghánců nemá platné pracovní smlouvy se svými zaměstnavateli a nečerpají výhod jako je například nemocenská. Pojištění pokrývající úrazové pojištění v zaměstnání, důchod či podpora v nezaměstnanosti jsou vzácné. (Koepke, 2011)

Uprchlícké populace je možno rozdělit do dvou skupin: na ty které se usadí v organizovaných uprchlických táborech nebo v zemědělských osadách, kde je jim poskytována humanitární pomoc od místní vlády a mezinárodních organizací, a potom existuje druhá skupina utečenců rozptýlená mezi domácím obyvatelstvem. Tvrdí se, že právě druhá skupina, pokud má minimální omezení týkající se volnosti pohybu a možnosti získat zaměstnání, je produktivnější a tím pádem mnohem menší přítěží pro hostitelskou zemi. Zrovna afghánští uprchlíci nejsou v Íránu soustředěni do uprchlických táborů, následně by tedy íránskému hospodářství velmi prospělo, pokud by se všechny restriktce vůči utečencům zrušily. Íránská vláda by měla zvážit, zda se jim vyplatí činnosti uprchlíků omezovat.

4.5 Dopady přílivu uprchlíků na společnost přijímací země

S příchodem většího počtu imigrantů se dějí změny ve společnosti. Je pravděpodobné, že se určitou měrou přemění etnické složení oblasti. Protože běženci většinou pochází ze spodních vrstev společnosti a s sebou si přináší jen základní věci, které v rychlosti pobrali, než uprchli do bezpečí, dá se předpokládat, že se nekontrolovatelně budou vytvářet a narůstat slumy a chudinské čtvrti. Ideální situace nastává, když jsou imigranti stejné kultury či jazykové skupiny jako místní, pak je na ně pohlíženo s pochopením a soucitem. Existuje několik případů, kdy uprchlíkům bylo poskytnuto ubytování u místních na základě lítosti k „příbuznému“. Všeobecně se míní, že s přítomností uprchlíků se zvyšuje kriminalita, zejména krádeže ale i vraždy. V některých uprchlických táborech mohou narůst i jiné sociální problémy, jako jsou prostituce a alkoholismus. (UNHCR, 1997) Na jednu stranu chudoba a zahálka v uprchlickém táboře může způsobit takové tendence, zejména mezi skupinami nezaměstnaných mladých mužů. Na stranu druhou je jednoduché za všechna negativa odehrávající se v sousedství tábora vinit skupinu uprchlíků.

V oblastech společně obývanými uprchlíky i místními můžeme pozorovat do určité míry napětí pramenící z nerovností mezi nimi. Uprchlíci jsou vnímáni jako ti, co využívají privilegovaného přístupu ke zdrojům místním nedostupných. Status uprchlíka zaručuje příležitosti ke vzdělávání, odbornou přípravu pro zaměstnání, zdravotnictví, základní hygienické zařízení a jednoduché bydlení. Nicméně z některých služeb mají užitek obě strany, a pokud si to místní uvědomí, tak pravděpodobnost, že se pohled na uprchlíky zlepší, významně roste. (Gomez, 2010)

Obyvatelstvo přijímací země může pocítit přítomnost uprchlíků i ve vlastních peněženkách. Některé vlády řeší zvýšené náklady na poskytování pomoci uprchlíkům zvednutím daní. Stát musí umožnit imigrantům sociální podporu, zajistit řádné vzdělání a zdravotní péči. S příchodem uprchlíků se zvyšuje poptávka po základních potřebách, jako je například nezávadná voda. Výdaje na infrastrukturu stoupají. Zprvu se zdá být naplňování těchto potřeb nevýhodné a nespravedlivé vůči hostitelské společnosti, zejména se jich dotýká snížení kvality služeb s nárůstem poptávky právě v oblastech vzdělání a zdravotnictví. (Zetter, 2012) Na stranu druhou příchod cizinců představuje zdroj nových znalostí a dovedností k obohacení společnosti. Vzdělaní imigranti přinášejí velké výhody pro místní, každá společnost ocení kvalitní doktory či pedagogy, kteří mezi uprchlíky nejsou výjimkou. (Gomez, 2010)

V případech, kdy je počet uprchlíků v oblasti významný, může dojít k ohrožení kulturních hodnot, ovlivnění tradic a norem původní komunity. Byly zaznamenány případy zvyšujícího se napětí v důsledku přijetí cizích obyvatel do společnosti. Sanjugta (2002) uvádí faktory, které vedou ke sporům ve společnosti, jsou to kulturní rozdíly a odlišné hodnoty mezi uprchlíky a místními komunitami. Mezi nimi se navíc staví jazyková bariéra vedoucí k nedorozumění. V horších případech se vyskytuje nárůst rasismu, etnocentrismu a xenofobie. Některé vlády odmítají uprchlíky přijmout ze strachu narušení rovnováhy ve společnosti a ohrožení bezpečnosti svých obyvatel. (Sanjugta, 2002)

Co se týká ohrožení bezpečnosti a nárůstu kriminality, často jsou obviňováni z různých přečinů právě mladí imigranti, na druhou stranu průzkumy ukazují, že skupiny imigrantů mají relativně nízké procento trestných činů v porovnání s domácí populací. Vzhledem k tomu, že uprchlíci mají stálé vazby na zemi původu a kontakty v ní, je zřejmé, že se zapojují do přeshraničních obchodů, aby si vylepšili finanční situaci. Není

výjimkou, že tyto obchody zahrnují prodej nelegálního zboží. Zrovna Afghánistán je největším producentem opia, tudíž není překvapením, že někteří uprchlíci převážejí drogy za hranice.

Nepokoje uvnitř státu mohou vyvstat, když imigrantské komunity pořádají demonstrace a protestují proti podmínkám buď v hostitelském státu, nebo v zemi původu. Imigranti se často stávají terčem pravicových a nacionalistických uskupení. Tyto aktivity vyvolávají ve společnosti obavy a podporují odmítavé postoje vůči cizincům. (Graham, 2000)

V následujících podkapitolách je uvedeno, jaký mají afghánští uprchlíci vliv na společnost Pákistánu a Íránu.

4.5.1 Dopady přílivu uprchlíků na společnost Pákistánu

V této podkapitole se autorka zaměří na společnost Pákistánu a dozvíme se, jakým způsobem na ní má vliv přítomnost uprchlické populace. Afghánští uprchlíci v Pákistánu jsou nejčastěji původu paštunského, stejně jako část pákistánské populace. Z toho důvodu se předpokládala jednoduchá integrace do společnosti. V Pákistánu byly vytvořeny uprchlické osady nejčastěji v provinciích Balúčistán, NWFP a Pandžáb. Tyto vesnice byly z většiny přelidněné, nacházely se ve venkovských i městských oblastech. Obvykle byly afghánské uprchlické tábory samostatné ubytovací jednotky, ale v některých případech byly afghánské a pákistánské vesnice propojeny. Nevyhnutelně se tak obyvatelé obou stran setkávali a podle průzkumů se zpočátku tvořila přátelství mezi oběma národy. Konfliktní situace nastávaly zřídka, většinou šlo o spory týkající se společných zdrojů, zaměstnání a půdy. (Sanjugta, 2002)

Za celou dobu pobytu afghánských uprchlíků se nejhorší událost stala ještě v průběhu války se Sovětským svazem. Naplnila se totiž obava, že konflikt přesáhne až za hranice. S příchodem uprchlíků se boje rozšířily i k pákistánské hranici, přeshraniční útoky zasáhly i pákistánské obyvatelstvo a několik jich bylo zabito. Navzdory násilí, konflikt nevedl k mezinárodní válce mezi Pákistánem a Sovětským svazem. Pákistán se bránil šíření konfliktu a chránil své bezpečnostní zájmy. I přes riziko rozšíření bojů Pákistán nechal ochotně afghánské uprchlíky vstoupit na své území. (Lischer, 2005)

Obecně zaleží na vztazích mezi uprchlíky a jejich hostiteli jakou podobu budou mít dopady na společnost. Existuje řada faktorů, která ovlivňuje náladu mezi nimi,

například etnický původ, kulturní rozdílnost, přizpůsobivost. Přijímací komunita obecně vnímá uprchlíky jako hosty, kteří opustili z určitých politických nebo bezpečnostních důvodů svou zemi a počítá s jejich návratem, hned jak to bude možné. Tento předpoklad pobízí místní obyvatele k ochotě pomáhat uprchlíkům. Právě kulturní, náboženské a jazykové podobnosti usnadňují komunikaci, ve většině případů ovšem nedošlo k integraci afghánských uprchlíků do pákistánské společnosti. V případech kdy se uprchlické krize protahují, přestávají lidé věřit, že pobyt utečenců je jen dočasné řešení a často jsou svědky dalších návalů imigrantů. Postoj k imigrantům se postupem času mění, zprvu příznivý se obrátí v odmítavý s obavou o vlastní blaho, ve zvláštních případech narůstá ve společnosti xenofobie. (Sanjugta, 2002)

Společnost přijímá běžence s vidinou změny, kvůli stereotypům ale tuto změnu běžně vnímá jako negativní, zhoršující své postavení. V Pákistánu často společnost viní uprchlíky za jakýkoli negativní jev. Stávají se tak terčem, v provincii NWFP byli utečenci mnohokrát označeni za zločince bez jakýchkoli důkazů jen na základě předsudků. Jako vedlejší účinek příchodu Afghánců se ukázalo zvýšení vyzbrojení pákistánského obyvatelstva. Někteří Afghánci byli totiž stále aktivně zapojeni do války ve své vlasti a obchodovali s nelegálními zbraněmi, v 80. letech byli spojováni s pašováním zboží a drog. Sháněli tak finance na podporu těch, co zůstali v Afghánistánu a bojovali proti Sovětům. Pákistánci se od Afghánců naučili jak pěstovat mák a vyrábět opium. To mělo za následek zvýšení drogové závislosti v pákistánské společnosti. (Sanjugta, 2002) Za okolností, kdy v sousední zemi probíhá ozbrojený konflikt, existuje možnost, že se rozšíří i za hranice a ohrozí bezpečnost státu. Souvisí to i s rozmachem povstaleckých skupin a šíření násilí. Uprchlické tábory situované u hranic země původu můžou poskytnout úkryt povstaleckým organizacím a může sloužit jako základna pro přípravu operací a nábor nových členů do svých řad. Právě v Pákistánu se toto přihodilo, afghánští uprchlíci se v 80. letech přidali k povstaleckým skupinám bojujícím proti sovětské okupaci v Afghánistánu. Odbojové akce byly přímo podporovány pákistánskou vládou, následkem byla radikalizace části společnosti a rozšíření zbraní. (Gomez, 2010)

U některých pákistánských komunit byl zaregistrován rostoucí nepřátelský přístup k Afgháncům s tím, jak se uprchlická krize nezlepšovala, navzdory tomu že tyto národy sdílí společné náboženství a kulturní kořeny. Většina afghánských uprchlíků v Pákistánu jsou Paštunové, stejné etnikum jako Pákistánci, proto je k podivu nevráživost mezi nimi,

když mluví stejným jazykem, stojí na stejných hodnotách a kultuře. Navíc vyznávají stejné náboženství, které je pro ně velmi důležité. Islámská tradice nařizuje pohostinnost, ochranu věřících a soucitné zacházení s lidmi, kteří byli donuceni opustit své domovy. Nejen proto bylo pro Afghánce zcela přirozené hledat ochranu v Pákistánu, kde počítali s pomocí svých „bratrů“. (Sanjugta, 2002)

Jak čas plynul a Afghánci stále přetrvávali v Pákistánu, místním začalo docházet pochopení a trpělivost navzdory stejným kulturním a náboženským hodnotám. Pákistánci vnímali především nevýhody plynoucí z přítomnosti utečenců, strachovali se o bezpečnost a hospodářskou situaci. Cítili tíhu poskytování azylu jako břemeno čítající na tři miliony uprchlíků. V polovině 80. let minulého století průzkum poukázal na nepřátelství a konflikty mezi těmito skupinami často kvůli přístupu k přírodním surovinám (byla nouze o palivové dříví, nezávadnou vodu, pastviny) a hlavně soupeřili o pracovní místa. Je pravda, že afghánští uprchlíci berou práci za nižší mzdu, než by byli ochotni přijmout místní, protože čerpají navíc pomoc i od humanitárních organizací a státu. V průzkumu vyjádřil většinový názor pákistánského lidu místní obyvatel: „Přál bych si, aby se Afghánci vrátili zpět... Přijali jsme je jako své muslimské bratry, ale Pěšavar už dlouho není naše město.“. (Sanjugta, 2002)

Zkušenosti dokazují, že by se neměly přeceňovat společné kulturní, jazykové či etnické znaky. I když napomáhají hledání řešení, usnadňují komunikaci mezi místními a uprchlíky, nejsou klíčem k dokonalému pochopení a toleranci. Důležitým faktorem vedoucím ke xenofobním postojům, je důraz na „čistou“ společnost bez vnějších vlivů. Důvod pro negativní vnímání uprchlíků mezi rozvinutými národy i rozvojovými zůstává stejný. Místní se obávají, že hojný příchod imigrantů je zahltlí, změní demografii státu, z původního obyvatelstva se stane menšina a ohrozí jejich kulturu či politiku. Dřív se takové nálady objevovaly v rozvinutých zemích, více ale narůstají nenávistné názory ke všemu odlišnému i mezi lidmi třetího světa. Přijímací země pocítují únavu z opatrování ochrany a úkrytu pro miliony uprchlíků a rozmáhá se xenofobie mezi místní populací a jejími návštěvníky. (Sanjugta, 2002)

Část obyvatelstva Pákistánu se obává narušení bezpečnosti státu. Tyto obavy pramení z nekalých praktik některých Afghánců. Pákistánské rodiny mají strach ze zavlečení terorismu a protivládních povstání. Obecně se mluví o tom, že Afghánci jsou zodpovědní za nárůst nelegálního obchodu s kradenými věcmi, narkotiky a zbraněmi

zejména ve východní části Pákistánu. Na předměstí Pěšavaru a Kvéty roste trh s pašovaným zbožím údajně řízen Afghánci, kde je prý možné koupit cokoli od heroinu přes padělaný cestovní pas až k puškám Kalašnikov. Vláda nemá v této části země takovou moc, aby nezákonný obchod zatrhla. (Margesson, 2007)

S přílivem cizího obyvatelstva do země mohou být zavlečeny i nemoci. V provincii Balúčistán byly zaznamenány případy dětské obrny navzdory tomu, že byla v oblasti vymýcena už déle jak čtyři roky. Předpokládá se, že nemoc byla rozšířena imigranty z Kandaháru, kde je nemoc bohužel ještě běžnou skutečností. Naneštěstí se dětská obrna dál šíří, počet nakažených výrazně vzrostl ve městě Karáčí. Důvodem pro rozšíření nemoci je to, že rodiče odmítají své děti očkovat a také dočasné stěhování rodin zpět do Afghánistánu za prací v obdobích sklizně máku. (Qayyum, 2009)

4.5.2 Dopady přílivu uprchlíků na společnost Íránu

Obecně se tvrdí, že imigranti nejsou a nikdy být nemůžou zcela přijati do společnosti a zůstávají částečně na okraji. V případě Íránu by mělo být přijetí afghánských uprchlíků jednodušší vzhledem k tomu, že většina uprchlíků v této zemi je šíitského vyznání a sdílejí podobný jazyk. Obecně se dá říci, že čím hlubší je propast mezi skupinami imigrantů a místními, tím větší je míra nedůvěry, nedorozumění, vzájemné averze a nepřátelství. Hlavními předpoklady pro úspěšnou integraci do společnosti jsou podobný etnický původ, minimální odlišnosti týkající se vzhledu, vyznání a jazyka. Neméně důležité je přijmout normy hostitelské země a umět se přizpůsobit (platí pro obě strany). (Graham, 2000) Jenže ve společnosti je rozšířen názor, že afghánští utečenci čerpají výhod a je s nimi zacházeno lépe než s místními obyvateli. Uprchlíci jsou většinou vnímáni jako paraziti, příživníci, kteří využívají benefitů z mezinárodních a vládních fondů, které jsou jim poskytovány bez jakéhokoli přičinění. Tuto informaci je třeba uvést na pravou míru a upozornit na to, že společnost by měla chápat nelehký životní příběh běženců. Několik Afghánců si ve výzkumech stěžovalo, že jsou vnímáni jako hladový dav, který si užívá komfortu života v Íránu, využívá státem poskytované péče a ostatních základních služeb. Ba právě naopak v nepřátelském prostředí zažívají Afghánci krušné časy a v íránské společnosti jsou diskriminováni. Neregistrovaní uprchlíci mají zamítnut přístup ke vzdělání. Navíc na ně byla často svalována vina za různé zločiny (násilné zločiny, krádeže, sexuální útoky a jiná přepadení), bez řádného prošetření byly připisovány trestné činy okamžitě Afgháncům. (Ashrafi, 2002)

V posledních letech totiž převažuje přesvědčení, že afghánští uprchlíci představují ohromnou zátěž pro stát a společnost si přeje jejich repatriaci. Tyto názory vyplývají z vysoké nezaměstnanosti a zvýšené kriminality při hranicích s Afghánistánem. Sami Afghánci se necítí být vítáni, zejména od té doby kdy jim vláda zpřísnila pohyb po zemi i přístup ke vzdělání a zaměstnání. Omezující zákony rozhodně nepodporují Afghánce při integraci. Dokonce íránské ženy, které se vdají za afghánského muže, přichází o své občanství. (Strand, 2004) Podobně jako v Pákistánu, se v Íránu rozmohla nesnášenlivost k imigrantům a vzrostly xenofobní nálady ve společnosti. Íránská vláda tlačí afghánské uprchlíky k návratu do země původu, i přestože situace v Afghánistánu není stabilní a občanům hrozí nebezpečí. Írán podepsal Úmluvu o uprchlictví a má závazek poskytovat uprchlíkům ochranu, svým jednáním – nucenými deportacemi (refoulement) – tak porušuje mezinárodní právo. Írán se omlouvá tím, že v případech vystěhování jde o imigranty ekonomické, kteří jsou nekvalifikovaní a berou práci místním.

Závěr

Afghánští uprchlíci odešli ze země, která se už po jednu generaci stává nepřetržitým bojištěm. Celá jedna generace obyvatel Afghánistánu nezažila nic jiného než válčení, skrývání, útoky a pocity nejistoty. Dlouhotrvající válka, nepokoje a sucho vytvořily z afghánských uprchlíků jednu z největších uprchlických populací. Cílem této práce bylo zjistit, jaké dopady má přítomnost uprchlíků na přijímací regiony. Autorka se zaměřila na uprchlíky z Afghánistánu a jejich vlivy na oblasti v sousedních zemích – Pákistánu a Íránu. Státy, které hostí utečence po dlouhou dobu můžou zaznamenat dopady na ekonomiku, životní prostředí, společnost ale i na politiku a bezpečnost. V práci byly hlouběji prostudovány první tři. Z práce vyplývá, že dopady velkého přílivu uprchlíků na sousední země můžou být jak negativní tak pozitivní. Ve většině případů převažují ale ty negativní. Zejména dopady na životní prostředí jsou často ničivé. Lesy jsou káceny, půda je nadužívána a voda znečištěna či vyčerpána. Devastující dopady na životní prostředí lze pozorovat zejména v regionech s větším výskytem uprchlických táborů, jako právě v Pákistánu v provincii Balúčistán. Naopak sledovat změny v Íránu je téměř nemožné, protože tam jsou Afghánci povětšinou rozmístěni nekoncentrovaně po celé zemi. Hospodářství země může zaznamenat rozvoj s příchodem nové pracovní síly, ale výdaje na zabezpečení utečenců jsou stále vysoké navzdory mezinárodní humanitární pomoci. Po ukončení uprchlické krize a repatriaci jsou do oblastí často namířeny rozvojové projekty s cílem obnovy a rozvoje. Mezinárodní organizace a vlády se snaží pokud možno navrátit postižené oblasti do původního stavu, do předtím opomíjených krajin proudí velké sumy peněz. Společnost hostitelské země často vidí uprchlíky jako přítěž pro svou zemi. Pokud se uprchlická krize protahuje a vyhlídka na návrat utečenců se zdá být nereálná, ve společnosti začnou sílit xenofobní názory a odmítavé postoje. Společnost by si ale měla být vědoma pozitivních přínosů uprchlíků, jako jsou kulturní obohacení či sdílení znalostí a dovedností.

Komparace regionů obou zmíněných států není podle názoru autorky možná, protože jde o dva zcela odlišné případy. Země se rozcházejí zejména ve dvou oblastech a to v postoji vlády k přijetí uprchlíků a zadruhé v rozmístění utečenců. Zatímco Pákistán doposud nepodepsal Úmluvu o uprchlictví, postavil se problému čelem a uprchlíky podpořil a nabídl úkryt milionům utečenců. Naopak Írán se Úmluvou zavázal, zpočátku také o uprchlíky měl péči, ale později změnil strategii a utečence nuceně deportoval a

uzavřel před nimi své hranice. Ať byly důvody jakékoli, porušil tak Úmluvu. Další odlišností mezi přijímacími státy je rozložení uprchlíků uvnitř státu. Afghánští uprchlíci v Pákistánu žijí převážně v utečeneckých táborech, a proto jsou dopady na zemi, co se týče životního prostředí a hospodářství, horší. V Íránu je situace odlišná, uprchlíci tam žijí roztroušeni po celé zemi a nezanechávají tolik viditelné stopy.

Problematika uprchlictví je stále aktuální, konflikty a současně probíhající přesídlování z postižených oblastí probíhají každý den po celém světě. Do budoucna bude nutné vyřešit nejen oblasti postihnuté afghánskou krizí. V současnosti je obrovským problémem válka v Sýrii, která vyhnala z domovů miliony lidí a ti se usazují jak uvnitř státu, tak v sousedních zemích. Opět jde o rozvojové regiony. Před mezinárodním společenstvím stojí velká výzva, jak minimalizovat dopady a zároveň zajistit bezpečnost uprchlíků a místních. Otázka uprchlictví a jejich dopadů je palčivá nejen na asijském ale i na africkém kontinentu.

Podstatné je také uvést, že země původu z části ztrácí odchodem obyvatel potenciál pro rozvoj. Právě po ukončení konfliktu stát potřebuje pro obnovu každého obyvatele. Jenže není jasné, do jaké míry je člověk, ovlivněný válkou a přesídlením, schopný se znovu začlenit a fungovat. Bylo by jistě zajímavé toto téma dále zkoumat a studovat z druhé strany jaké dopady má nucené přesídlení na člověka.

Práce ukazuje, že pro stát přítomností uprchlíků vznikají výdaje navíc a celkově převládají negativní vlivy. Navzdory tomu, morální povinností je podat pomocnou ruku člověku, který přišel o domov. Proto by státy měly otevřít hranice a povolit vstup uprchlíkům, pokud tak neohrozí životy vlastního obyvatelstva. Bezesporně jde o kontroverzní téma a každý stát se k otázce poskytnutí azylu staví jinak.

Seznam zkratek

GNI	Gross National Income
HND	Hrubý národní důchod
HDI	Human Development Index Index lidského rozvoje
IDPs	Internally displaced persons Vnitřně přesídlené osoby
NWFP	North-West Frontier Province Severozápadní pohraniční provincie
OSN	Organizace spojených národů
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
USD	United States Dollar Americký dolar

Seznam příloh

Příloha č. 1 Uprchlíci z Afghánistánu v sousedních zemích v roce 2001.....	46
Příloha č. 2 Rozmístění uprchlických táborů v Pákistánu, NWFP.....	47
Příloha č. 3 Rozmístění uprchlických táborů v Pákistánu, provincie Balúčistán.....	48
Příloha č. 4 Rozmístění uprchlických táborů v Íránu.....	49

zdroj: UNHCR, 2014

Seznam literatury

ABOU CHABAKÉ, Tarek. *UNHCR Statistical Yearbook 2012*. Geneve: UNHCR, 2013. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/52a722c49.html>

Afghan migration in flux. *Statt Synapse*. 2013, č. 10. Dostupné z: <http://www.statt.net/wp-content/uploads/2013/01/STATT-Synapse-Issue-10-Afghan-Migration-in-Flux.pdf>

Afghanistan. *Encyclopædia Britannica* [online]. 2013 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/7798/Afghanistan/21419/Plant-and-animal-life#toc21423>

Afghans in Peshawar: Migration, Settlements and Social Networks. Afghanistan Research and Evaluation Unit, 2005. Dostupné z: <http://www.areu.org.af/Uploads/EditionPdfs/600E-Afghans%20in%20Peshawar%20CS.pdf>

ASHRAFI, Afsaneh a Haidew MOGHISSI. Afghans in Iran: Asylum Fatigue Overshadows Islamic Brotherhood. *Global Dialogue*. 2002, č. 4.

CIA maps. Central Intelligence Agency: The World Factbook [online]. Washington, DC, 2013 [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/cia-maps-publications/afghanistan.html>

DIALLO, Khassoum. *UNHCR Statistical Yearbook 2004: Trends in displacement, protection and solutions*. 2006. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/44e96c842.html>

GNI per capita. THE WORLD BANK GROUP. The World Bank [online]. 2014 [cit. 2014-01-15]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD/countries/AF-8S-XM?display=graph>

GOMEZ, Margarita Puerto, Asger CHRISTENSEN a Yonatan Yehdego ARAYA. *The Impacts of Refugees on Neighboring Countries: A Development Challenge*. 2010. *World Development Report 2011*. Dostupné z: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/9221/WDR2011_0028.pdf?sequence=1

GRAHAM, David T a Nana POKU. Migration, globalisation, and human security. New York: Routledge, 2000, x, 222 p. ISBN 04-151-8436-3.

GREEN, Daniel R. Canadian Military Journal. Combating corruption in Afghanistan [online]. 2007 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.journal.forces.gc.ca/vol12/no1/23-green-eng.asp>

HAFIZULLAH, Emadi. Resettlement Pattern: The Afghan Refugees in Pakistan. Cultural Survival[online]. Cambridge, 1988, 2013 [cit. 2014-02-04]. Dostupné z: <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/afghanistan/resettlement-pattern-afghan-refugees-pakistan>

HORÁK, Slavomír. Afghánský konflikt. Vyd. 1. Praha: Petit, 2005, 179 s. ISBN 80-860-7106-5.

Islamic Republic of Iran. UNHCR. UNHCR Global Appeal 2014-2015 [online]. 2014 [cit. 2014-02-24]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/ga14/index.xml>

JACOBSEN, Karen. The Impact of Refugees on the Environment: A review of the evidence. Refugee Policy Group, 1994.

JACOBSEN, Karen. Can refugees benefit the state?: Refugee resources and African statebuilding. Velká Británie: Cambridge University Press, 2002.

JOHNSON, Chris. Afghanistan seeking refuge. OXFAM GB. Seeking refuge [online]. 2004 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://www.rgs.org/NR/rdonlyres/F22CBBB6-BF36-4B95-BD67-D49376179ACB/0/F6Seekingrefuge.pdf>

KIBREAB, Gaim. Environmental Causes and Impact of Refugee Movements: A Critique of the Current Debate. Disasters. 1997, vol. 21, issue 1, s. 20-38. DOI: 10.1111/1467-7717.00042. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1467-7717.00042>

KOEPKE, Bruce. The Situation of Afghans in the Islamic Republic of Iran: Nine Years after the Overthrow of the Taliban regime in Afghanistan. Middle East Institute, 2011. Dostupné z: http://www.refugeecooperation.org/publications/Afghanistan/03_koepke.php

KRONENFELD, Daniel. Journal of refugee studies. Afghan refugees in Pakistan: Not all refugees, not always in Pakistan, not necessarily Afghan?. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISSN 10.1093/jrs/fem048.

KUSCHMINDER, Katie a Manoj DORA. *Migration in Afghanistan: History, Current trends and Future prospects*. Maastricht, 2009. Maastricht Graduate School of Governance.

LISCHER, Sarah Kenyon. *Dangerous sanctuaries: refugee camps, civil war, and the dilemmas of humanitarian aid*. Ithaca: Cornell University Press, c2005, xii, 204 p. ISBN 08-014-4285-0.

MADANAT, Haya. Impacts of refugees on societies. Hopes for women [online]. 2013 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://blog.hopesforwomen.org/2013/01/29/impacts-of-refugees-on-societies-by-haya-madanat/>

MAREK, Jan. *Dějiny Afghánistánu*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, 403 s. Dějiny států. ISBN 80-710-6445-9.

MAREK, Jan. *Afghánistán*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003, 123 s., 1 mapa. Stručná historie států, sv. 7. ISBN 80-727-7128-0.

MARGESSON, Rhoda. *Afghan refugees: Current Status and Future Prospects*. 2007. CRS Report for Congress. Dostupné z: <http://rhin.org/DocumentProperties.aspx?source=emergingpro&DocumentID=6431>

MOHMAND, Rostum Shah. *The Saga of Afghan Refugees in Pakistan*. Middle East Institute, 2010. Dostupné z: http://www.refugeecooperation.org/publications/Afghanistan/06_mohmand.php

QAYYUM, Farrukh. *Refugee Affected and Hosting Areas*. Joint UN programme on disaster risk management. 2009.

SANJUGTA, Vas Dev. *The reluctant host: The socio-cultural impact of refugees on developing communities*. *Mots Pluriels* [online]. 2002 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z: <http://motspluriels.arts.uwa.edu.au/MP2102s.html>

Social and economic impact of large refugee populations on host developing countries. UNHCR. UNHCR The UN Refugee Agency [online]. 1997 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/3ae68d0e10.html>

STRAND, Arne, Astri SUHRKE a Kristian Berg HARPVIKEN. *Afghan Refugees in Iran: From Refugee Emergency to Migration Management*. *Development Studies and Human Rights*. Oslo: International Peace Research Institute, 2004.

TAHA, S. M. a Alamzeb AAMIR. History Culture and Cross-Border Migration: Impact of Afghan Refugees on Socio-Economic Environment of Peshawar. International journal of independent research studies, 2002. ISBN 2226-4817.

The World Factbook. Central Intelligence Agency [online]. Washington, DC, 2013 [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>

UNHCR -Mid-year trends 2013. Ženeva, Švýcarsko: UNHCR, 2013. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/52af08d26.html>

UNHCR. UNHCR UN Refugee agency [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>

United Nations Development Programme: Human Development Reports. UN. HDR Afghanistan: Human Development Indicators [online]. 2013 [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/AFG>

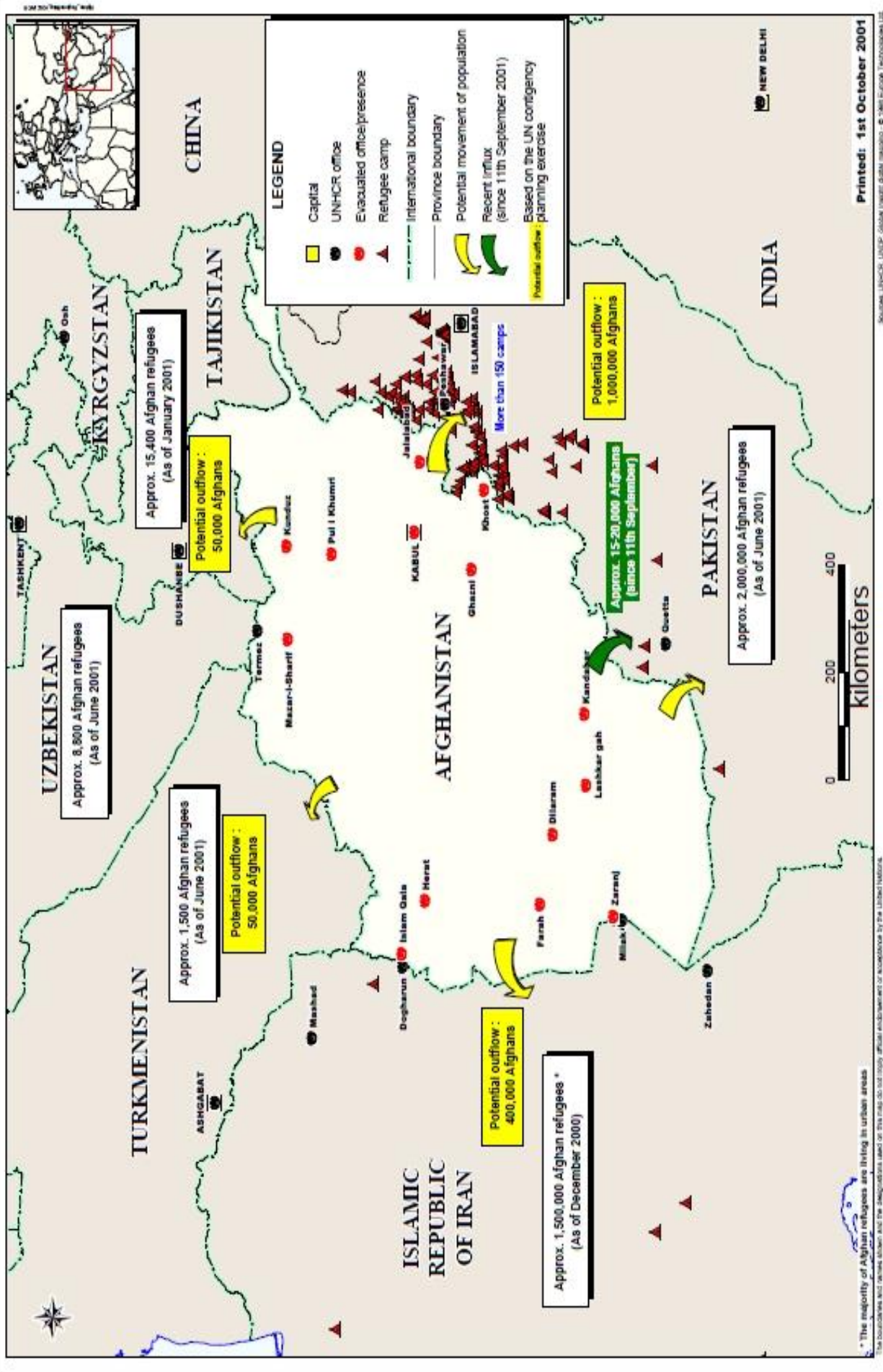
WAISOVÁ, Šárka. Poválečná obnova a budování míru: role a strategie mezinárodních nevládních organizací. 1. vydání. Blansko, 2008, 181 pages. ISBN 978-802-1046-993.

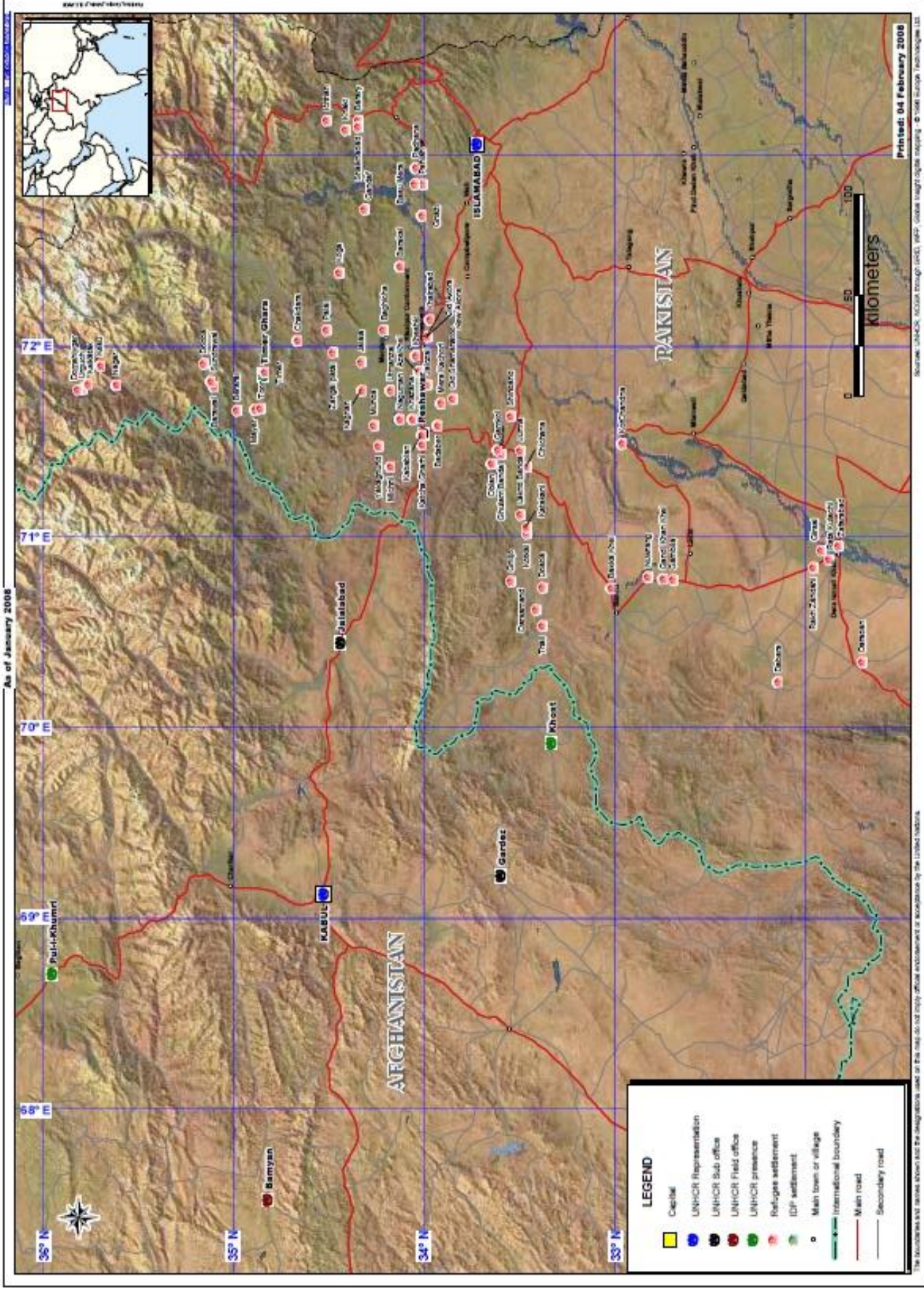
ZETTER, Roger. Are refugees an economic burden or benefit?. Oxford, 2012. Forced migration. Dostupné z: <http://www.fmreview.org/preventing/zetter>

Zprávy 2001. Informační centrum OSN v Praze [online]. Praha: UNIC, 2005 [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=766>

Afghanistan regional map, Afghan refugees in neighboring countries

As of 1st October 2001

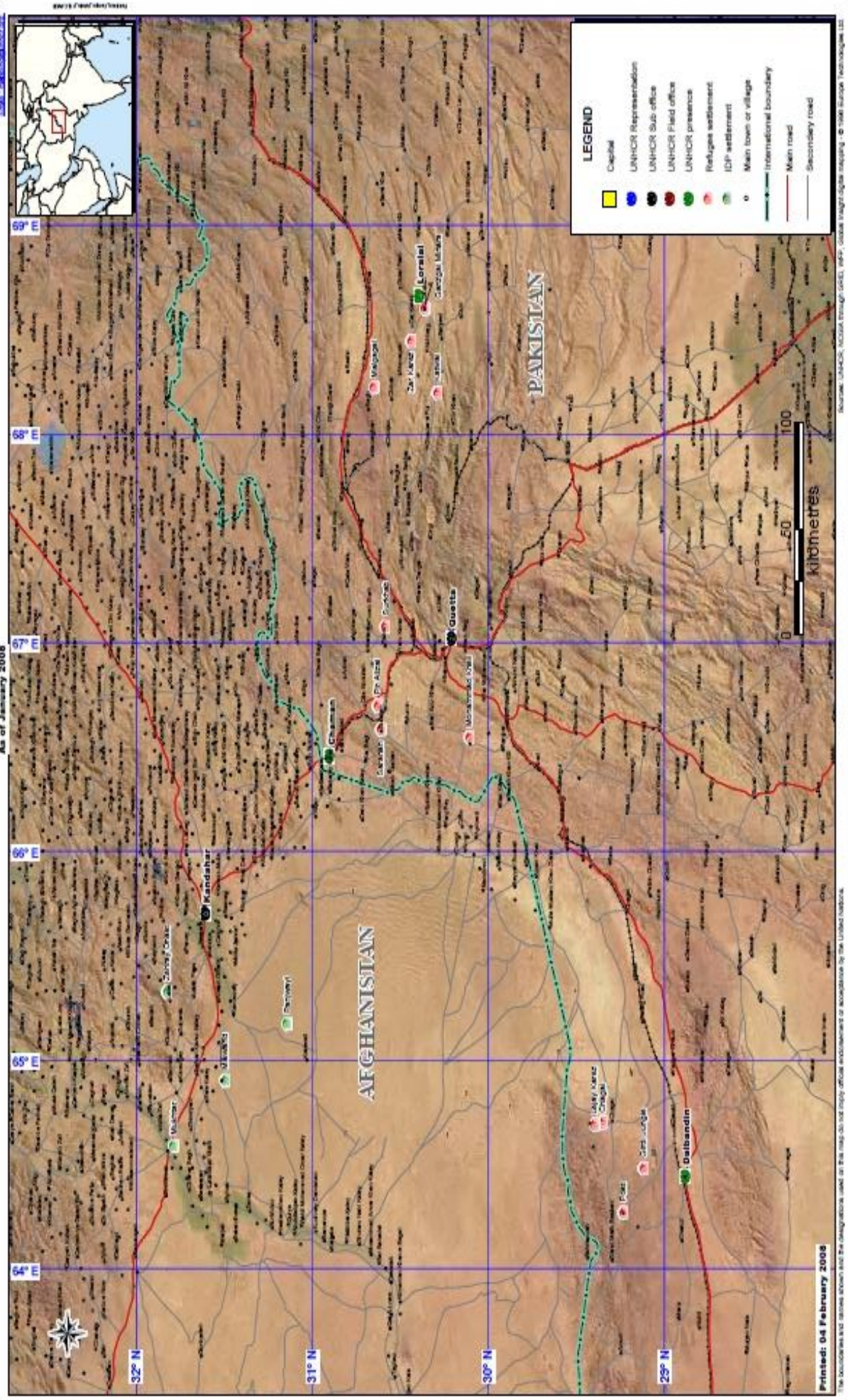
The boundaries and names shown on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.
Source: UNHCR, COSM (Google), VEP, OpenStreetMap, © 2008 Europe Technology Ltd.
Printed: 04 February 2008

Pakistan
Refugee camps in Baluchistan

As of January 2008

FICSS in DOS

For information on UNHCR's Regional Information System (RIS) and the Global Information System (GIS) please contact the UNHCR Data Centre

Islamic Republic of Iran Administrative Map

As of July 2007

FICSS in DOS

Field Information and Coordination Support Section
Disaster Preparedness Branch

